

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ผลของการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ต่อความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

1. สถานภาพการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์
  - 1.1 เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพบัณฑิตพยาบาล
  - 1.2 ลักษณะการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกในการศึกษาพยาบาล
2. ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาพยาบาล
  - 2.1 ความหมายและองค์ประกอบของความคิดวิจารณ์ญาณ
  - 2.2 การประเมินความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ
  - 2.3 การพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณในนักศึกษาพยาบาล
3. ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล
  - 3.1 ความหมายและองค์ประกอบของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
  - 3.2 การประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
  - 3.3 การพัฒนาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล
4. แนวคิดเกี่ยวกับแฟ้มสะสมงาน
  - 4.1 แนวคิดของการประเมินสภาพจริง
  - 4.2 ความหมายของแฟ้มสะสมงาน
  - 4.3 ประโยชน์ของแฟ้มสะสมงาน
  - 4.4 องค์ประกอบและลักษณะสำคัญของแฟ้มสะสมงาน
  - 4.5 ประเภทของแฟ้มสะสมงาน
  - 4.6 กระบวนการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน
  - 4.7 การประเมินแฟ้มสะสมงาน
5. การใช้แฟ้มสะสมงานในการศึกษาพยาบาล
6. การวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สถานภาพการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์

1.1 เป้าหมายการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพบัณฑิตพยาบาล

เป้าหมายของการจัดการศึกษาพยาบาลในปัจจุบันนี้ อยู่ที่การพัฒนาบัณฑิตพยาบาลให้มีคุณภาพ ซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่นักการศึกษาพยาบาลและสถาบันการศึกษาต่างๆ ต้องปฏิบัติ เพราะการศึกษาพยาบาลเป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมบุคลากรออกไปบริการสังคมด้านสุขภาพอนามัย บัณฑิตพยาบาลจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติกรพยาบาลอย่างมีคุณภาพ และสามารถให้บริการได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลง การจัดการเรียนการสอนจึงควรเป็นการสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้นำสิ่งต่างๆ ไปใช้สำหรับการทำงานและการดำรงชีวิตให้ประสบความสำเร็จ การพัฒนาการจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงบทบาทของผู้ให้บริการสุขภาพด้วย การพัฒนาควรมีความต่อเนื่อง เพื่อสร้างให้นักศึกษามีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถคิดเป็น ทำเป็น (อัมพล จินดาวัฒน์ , 2538)

เมื่อพิจารณาปรัชญาการศึกษาของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่ระบุไว้ว่า บรรยากาศของการเรียนการสอนต้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความคิด การวิเคราะห์ วิจัย การรวบรวมข้อมูล การศึกษาค้นคว้า การตัดสินใจที่รอบคอบและถูกต้อง รวมทั้งต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้สอนและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ และมีเจตคติที่ดี มีคุณธรรม และจริยธรรม เป็นแกนนำในการดำรงชีวิต และการปฏิบัติการพยาบาล รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ (สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข , 2537 :4)

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นในบัณฑิตพยาบาล คือความรู้ เจตคติ ทักษะการปฏิบัติการพยาบาล และทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เนื่องจากพยาบาลต้องชวนชวยหาความรู้เพิ่มเติมให้มากตลอดเวลา เพื่อปรับปรุงคุณภาพการพยาบาล และยังคงส่งผลให้บัณฑิตพยาบาลเป็นผู้ไม่หาความรู้เพิ่มเติมเพื่อช่วยให้มีความรู้กว้างขวางและทันสมัย ยิ่งขึ้น (Thompson , 1993) เป็นการยกระดับวิชาชีพอีกประการหนึ่งด้วย นอกจากนี้การที่บัณฑิตพยาบาลจะมีคุณภาพได้นั้น ยังต้องเป็นผู้ที่สามารถปรับตัวได้ดี ปฏิบัติงานอย่างมีอิสระ มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่ดี และมีความคิดวิจารณ์ญาณ (Gale , 1994 cited in Chenoweth , 1998) ซึ่งความคิดวิจารณ์ญาณมีความสำคัญและจำเป็นต่อการปฏิบัติการพยาบาลมาก มีการศึกษาพบว่า

ความคิดวิจารณ์ญาณมีความสัมพันธ์ กับทักษะพื้นฐานของการปฏิบัติการพยาบาล (Baker , 1996) และช่วยให้การวางแผนการพยาบาลมีประสิทธิภาพด้วย เนื่องจากความคิดวิจารณ์ญาณเอื้ออำนวยต่อการใช้กระบวนการพยาบาลในทุกๆขั้นตอน รวมทั้งช่วยส่งเสริมการตัดสินใจในคลินิกด้วย (Robinson , 1998)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เป้าหมายของการศึกษาพยาบาลและการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตพยาบาลนั้น จำเป็นที่จะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายๆฝ่าย ในการจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษาพยาบาลทั้งทางด้านความรู้ เจตคติ ทักษะการพยาบาล ทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

1.2 ลักษณะการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกในการศึกษาพยาบาล

การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การเรียนการสอนภาคทฤษฎี และการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ

1.2.1 การเรียนการสอนภาคทฤษฎี

การเรียนการสอนภาคทฤษฎีนั้นมุ่งให้ความรู้ในเนื้อหาวิชา ในหลักและวิธีการปฏิบัติต่างๆ ควบคู่ไปกับการปลูกฝังเจตคติที่มีต่อวิชาชีพพยาบาล ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือบุคคลที่เจ็บป่วย ได้รับความทุกข์ทรมาน การเรียนการสอนในขั้นนี้เป็นการเตรียมนักศึกษาพยาบาลให้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีความพร้อมที่จะฝึกปฏิบัติกับผู้ป่วยจริงได้

1.2.2 การเรียนการสอนทางคลินิก

การเรียนการสอนทางคลินิก หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การฝึกปฏิบัติบนหอผู้ป่วย เป็นการเรียนรู้จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง ให้โอกาสนักศึกษาได้นำความรู้ที่ได้เรียนในภาคทฤษฎีมาใช้จริง ได้ฝึกทักษะในการตัดสินใจและแก้ปัญหาทางการพยาบาล การศึกษาทางคลินิกจึงถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญของการเรียนวิชาชีพพยาบาล เพราะนักศึกษาจะได้เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ของตนเอง ทั้งในเหตุการณ์ปกติและฉุกเฉินเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ความเจ็บไข้ และการปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์ประจำวัน ซึ่งทำให้เกิดทักษะมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้นักศึกษามีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพอีกได้ (Smith 1986 อ้างถึงใน จินตนา ยูนิพันธุ์ , 2527) การฝึกประสบการณ์การปฏิบัติยังเป็นการสนับสนุนให้นักศึกษาเกิดความคิดอย่างอิสระ และส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดความเจริญทางด้านสติปัญญา และวิชาชีพ อีกด้วย

จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนทางคลินิกมีดังนี้ (นุชมาศ แจ่มหมื่นไวย , 2539)

1. ส่งเสริมการนำความรู้ภาคทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในการพยาบาลผู้ป่วย
2. เพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติการพยาบาล
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหา และเลือกแนวทางการแก้ปัญหาให้แก่ผู้ป่วยอย่างเหมาะสม
4. มีทักษะในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจในการปฏิบัติการพยาบาลอย่างสมบูรณ์แบบ
5. ปลูกฝังศรัทธาในวิชาชีพและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า การเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์มุ่งให้นักศึกษาได้นำความรู้ที่ศึกษาภาคทฤษฎีมาใช้ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม โดยฝึกฝนให้การพยาบาลกับผู้ใช้บริการ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ในสภาพที่จะต้องปฏิบัติเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นพยาบาลวิชาชีพ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนทางคลินิก จึงเป็นส่วนสำคัญในด้านทักษะต่างๆของนักศึกษารวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความรู้ และเจตคติที่ดีของนักศึกษาด้วย การจัดการเรียนการสอนทางคลินิกจึงเป็นสิ่งที่ทำหลายประการ ซึ่งอาจไม่พบได้ในการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎี แต่อย่างไรก็ดีการจัดการเรียนการสอนทางคลินิกในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีรูปแบบที่แน่นอน ส่วนใหญ่จะปรับใช้ตามความเหมาะสมและตามสภาพแวดล้อมบนหอผู้ป่วย โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ จากประสบการณ์การสอนและนิเทศบนหอผู้ป่วย พบว่า การจัดการกิจกรรมการสอนที่พบบ่อยและนิยมใช้ในอาจารย์พยาบาลส่วนใหญ่ คือ การประชุมปรึกษาก่อนการปฏิบัติการพยาบาลเพื่อตรวจสอบแผนการพยาบาลว่าเหมาะสมกับสภาพผู้ป่วยหรือไม่ การนิเทศการฝึกทักษะปฏิบัติการพยาบาล การตรวจเยี่ยมทางการพยาบาล การประชุมปรึกษาทางการพยาบาล การสอนสุขศึกษาแก่ผู้รับบริการ การสอนความรู้ในคลินิก และการประชุมปรึกษาลงการปฏิบัติการพยาบาล ซึ่งมีการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนในคลินิก เพื่อพัฒนาทักษะบางด้านยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะการพัฒนาด้านความคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการตัดสินใจ ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น

ผลการวิจัยที่ศึกษาถึงปัญหาในการพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจ ในนักศึกษาพยาบาล ได้แก่ การศึกษาของ สมศรี สัจจะสกุลรัตน์ (2537) พบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 มีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาทางการพยาบาลอยู่ในระดับปานกลาง และส่วนใหญ่มักคิดอย่างรีบด่วนในการตัดสินใจ เนื่องมาจากไม่ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาต่างๆที่มีเหตุผล และจากการศึกษาของเพ็ญศรี รักสละ (2539) พบว่า พยาบาลมีความสามารถในการตัดสินใจ

ระดับปานกลางโดยเฉพาะชั้นการวิเคราะห์ทางเลือกซึ่งมีความสามารถอยู่ในระดับต่ำ และใช้การคิดแบบไม่มีหลักการ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ยังไม่สามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นของนักศึกษาพยาบาลเท่าที่ควร ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพบัณฑิตพยาบาลที่จะต้องออกไปปฏิบัติงานและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการให้การพยาบาลอีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นว่า ควรมีการพัฒนาทักษะในการคิดวิจารณ์ญาณในนักศึกษาพยาบาลให้ดียิ่งขึ้น ประกอบกับในสภาพปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมและมีการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ต่างๆ อย่างรวดเร็ว ทักษะที่ควรพัฒนาควบคู่ไปกับการคิดวิจารณ์ญาณ คือทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลสามารถพัฒนาตนเองและวิชาชีพได้อย่างต่อเนื่อง การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาถึง ผลของการสอนในคลินิกโดยใช้แฟ้มสะสมงานในนักศึกษาพยาบาล เนื่องจากหลักการของแฟ้มสะสมงานเน้นการเรียนรู้จากสภาพจริง ซึ่งเมื่อพิจารณาสภาพของการจัดการเรียนการสอนในหอผู้ป่วยแล้วจะพบว่า มีข้อมูล และประสบการณ์มากมายที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา นักศึกษาสามารถแสวงหาความรู้ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางและอิสระ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาล และการดำรงชีวิตในสังคมได้เป็นอย่างดี

2 ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาพยาบาล

2.1 ความหมายและองค์ประกอบของการคิดวิจารณ์ญาณ

Watson and Glaser (1964) อธิบายว่า การคิดวิจารณ์ญาณมี 3 องค์ประกอบคือ เจตคติ ความรู้ และทักษะ โดยเจตคติจะเป็นความต้องการในการสืบเสาะเพื่อจะนำไปสู่ความสามารถในการมองเห็นปัญหา และการยอมรับความต้องการที่จะค้นหาข้อมูล หลักฐานมาสนับสนุนและพิสูจน์เพื่อหาข้อเท็จจริง ด้านความรู้ จะเป็นเรื่องของการหาแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ข้อสรุปและการสรุปอ้างอิง โดยพิจารณาจากหลักฐานต่าง ๆ เพื่อการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ส่วนด้านทักษะจะถูกนำไปใช้ในการผสมผสานกระบวนการของเจตคติและความรู้ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณว่าประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) การอนุมาน (Inference) 2) การยอมรับสมมติฐาน (Recognition of Assumption) 3) การนิรนัย (Deduction) 4) การตีความ (Interpretation) และ 5) การประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of Arguments)

Paul (1985) กล่าวว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นทักษะขั้นสูง ในการใช้กระบวนการทางสติปัญญา เพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล จากเหตุการณ์ หรือปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ อย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจเลือกหรือกระทำสิ่งใดที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งทักษะของการคิดวิจารณ์ญาณประกอบด้วย 1) การระบุปัญหา 2) การทำความเข้าใจจุดมุ่งหมาย 3) การเปิดเผยข้อตกลงเบื้องต้น 4) การจดจำและเลือกใช้ข้อมูลตามความแตกต่างที่พบ 5) แสดงความแตกต่างของวิธีการอย่างมีเหตุผล 6) การทดสอบข้อมูล 7) การสร้างสรรค์ทางเลือกอย่างหลากหลาย และ 8) การประเมินความคิดใดความคิดหนึ่งอย่างสร้างสรรค์

Ennis (1989) ได้อธิบายว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นการค้นหาเหตุผล ไตร่ตรอง ซึ่งเป็นการตัดสินใจว่าจะไรควรเชื่อ หรือจะไรควรปฏิบัติ จากความหมายนี้ประเด็นสำคัญคือ

1. เป็นการคิดที่ใช้เหตุผล นั่นคือเป็นความคิดที่ดี มีเหตุผลที่ตรองรับ
2. เป็นการคิดที่ไตร่ตรอง โดยการตรวจสอบเหตุผลทั้งของตนเองและผู้อื่น
3. เป็นการคิดที่เน้นความตั้งใจ มีสติสัมปชัญญะในการค้นหาเหตุผลที่ดี
4. เป็นการคิดที่เน้นการตัดสินใจว่าจะไรควรเชื่อ หรือจะไรควรปฏิบัติ

Case (1994) กล่าวว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการและทักษะด้านความรู้ในการบ่งชี้ให้คำจำกัดความกับปัญหา พร้อมทั้งหาแนวทางทดสอบ และประเมินแนวทางในการแก้ปัญหา จนได้ข้อสรุปและตัดสินใจ รวมทั้งสร้างเกณฑ์ในการประเมินการตัดสินใจด้วย

Bandman and Bandman (1995) อธิบายว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นการตรวจสอบอย่างมีเหตุผล ของความคิด ข้อวินิจฉัย สมมติฐาน กฎเกณฑ์ ข้อโต้แย้ง ข้อสรุป ประเด็นปัญหา ความเชื่อ การกระทำโดยใช้แนวคิดพื้นฐาน เซึ่งเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วย เหตุผลเชิงอุปนัย เซึ่งนิรนัย เซึ่งชีวิตประจำวัน และเชิงปฏิบัติ

อรพรรณ ลือบุญวัชชัย (2538) กล่าวว่า การคิดวิจารณ์ญาณ หมายถึง กระบวนการในการใช้สติปัญญา คิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างสุขุมรอบคอบ มีเหตุผล มีการประเมินสถานการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานอย่างละเอียดเพื่อนำไปสู่ ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล

กนกนุช ชำภักตร์ (2539) กล่าวว่า ความคิดวิจารณ์ญาณเป็นการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบในข้อความที่เป็นปัญหา โดยหาหลักฐานที่มีเหตุผล หรือข้อมูลที่เชื่อถือได้มายืนยันการตัดสินใจตามเรื่องราวหรือสถานการณ์นั้น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปที่ถูกต้อง

มุขัตา ผดุงยาม (2539) สรุปว่า การคิดวิจารณ์ญาณ หมายถึง การใช้กระบวนการทางสติปัญญาเพื่อการคิดอย่างมีเหตุผล เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาโดยใช้ความรู้และประสบการณ์ของตนเอง คิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการสำรวจข้อมูลและหลักฐานอย่างละเอียด เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกต้องและเหมาะสมที่สุด

โดยสรุป ความคิดวิจารณ์ญาณ เป็นกระบวนการของการคิดขั้นสูง ที่อาศัยสติปัญญา ความรู้ เจตคติ ในการค้นหาข้อมูลและหลักฐานที่น่าเชื่อถือ มาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อสนับสนุนและพิสูจน์หาข้อเท็จจริง อย่างมีเหตุผล มีหลักฐาน ที่จะนำไปสู่ข้อสรุปที่ถูกต้อง

2.2 การประเมินความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ

ความคิดวิจารณ์ญาณ เป็นคุณลักษณะภายในที่ ต้องอาศัยเครื่องมือวัด ที่มีประสิทธิภาพสูงในการวัดให้ได้ค่าความเที่ยงความตรงสูงใกล้เคียงกับคุณลักษณะที่เป็นจริงมากที่สุด ในความเป็นจริงทุกวันนี้ เครื่องมือวัดความคิดวิจารณ์ญาณ ยังได้รับการพัฒนา ปรับปรุง และหาแนวทางใหม่ ๆ อยู่เสมอ แม้แต่ National League for Nursing (NLN) ยังพยายามพัฒนาเครื่องมือที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความคิดวิจารณ์ญาณ เพราะเครื่องมือที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังมีจุดอ่อนอยู่บ้าง การศึกษาว่าจะใช้เครื่องมือใดในการวัดความคิดวิจารณ์ญาณ มีประเด็นหลักที่ต้องนำมาพิจารณาอยู่ 4 ประเด็นดังนี้ (Szostak and Robertson, 1996)

1. การพัฒนาความชัดเจนของคำจำกัดความตามหลักการ
2. การพิจารณาจุดร่วมของคำจำกัดความและเป้าหมายของโปรแกรมการศึกษา
3. การประเมินโดยใช้คุณค่า
4. การตัดสินใจระหว่างวิธีการอิงกลุ่มหรืออิงเกณฑ์

เครื่องมือที่นิยมใช้และแพร่หลายในปัจจุบันในการวัดความคิดวิจารณ์ญาณมี 4 แบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (Adams and others, 1996: ; Szostak and Robertson, 1996)

1. The Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal (WGCTA)

Watson และ Glaser สร้างเครื่องมือนี้ขึ้นในปี 1980 โดยมีแนวคิดว่าการคิดวิจารณ์ญาณประกอบด้วย เจตคติ ความรู้ และทักษะ โครงสร้างของเครื่องมือประกอบด้วยความสามารถ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การอนุมาน (Inference) 2) การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น (Assumptions) 3) การนิรนัย (Deduction) 4) การตีความ (Interpretations) และ 5) การประเมินข้อโต้แย้ง (Arguments) (Behrens, 1996: 35) เครื่องมือนี้ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางที่สุด แบบสอบได้รับการปรับปรุงแก้ไขมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบ A และ B จำนวนข้อสอบ 80 ข้อ ใช้เวลาในการทำข้อสอบ 40 นาที (Szostak and Robertson, 1996: 9)

คุณภาพของแบบสอบ WGCTA นี้ ได้รับการทดสอบค่าความเที่ยงโดยวิธีการแบ่งครึ่ง (Split-half coefficient) ซึ่งมีอยู่ระหว่าง 0.69 ถึง 0.85 การทดสอบความคงที่ในการตอบสนองข้อสอบจากความสัมพันธ์ของคะแนนจากการสอบในกลุ่มเดียวกัน ห่างกัน 3 เดือนพบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์ 0.73 (Szostak and Robertson, 1996) ส่วนความตรงของแบบสอบจะวัดความตรงเชิงเนื้อหา และเชิงโครงสร้าง พบว่า มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับแบบวัดทางการศึกษาอื่น ๆ เช่น Stanford Achievement Test เป็นต้น สำหรับลักษณะของการใช้แบบสอบแบบสอบนี้ใช้ได้ทั่วไป ไม่เฉพาะเจาะจง และวัดถึงทักษะในการพัฒนา วิเคราะห์ข้อมูลได้โดยคอมพิวเตอร์ ใช้การประเมินแบบอิงกลุ่ม ข้อดีของแบบสอบนี้คือ มีรูปแบบที่ดี ส่วนจุดอ่อนคือ ขอบเขตเนื้อหาวัดได้ค่อนข้างแคบตามแนวคิดและคำจำกัดความ (Szostak and Robertson, 1996: 9)

2. Ennis-Weir Critical Thinking Essay Test (EWCTET)

สร้างขึ้นโดย Ennis และ Weir ในปี 1985 การพัฒนาในระยะแรกใช้วัดความคิดวิจารณ์ญาณ โดยการกำหนดคะแนนจากผู้ตรวจเป็นรายบุคคล คุณภาพของเครื่องมือจึงค่อนข้างต่ำ เนื่องจากขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของผู้ตรวจเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาจึงมีการพัฒนาการตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้ตรวจให้รัดกุมยิ่งขึ้น ค่าความเที่ยงที่ได้ประมาณ 0.82-0.86 ความตรงยังไม่ชัดเจนมากนัก ลักษณะแบบสอบเป็นอัตนัยใช้เวลา 40 นาที ข้อจำกัดดังกล่าวนี้ทำให้แบบสอบนี้เหมาะสมที่จะใช้เป็นเครื่องมือครูมากกว่าที่จะนำมาใช้วัดความคิดวิจารณ์ญาณทั่วไป (Tompkins 1989 Cited in Szostak and Robertson, 1966: 7)

แบบวัดนี้ ไม่ได้มีการกำหนดแนวคิดเกี่ยวกับความคิดวิจารณ์ญาณไว้ชัดเจน แต่จะวัดในประเด็น ดังนี้ 1) การเข้าสู่เนื้อหาหรือประเด็น 2) การมองเหตุผลและข้อสมมติฐาน 3) การกำหนด

จุดหรือประเด็นของตน 4) การเสนอเหตุผล 5) การมองเห็นความเป็นไปได้ และตอบสนองอย่างเหมาะสมในการหลีกเลี่ยงข้อถกเถียง (เบญจวรรณ ศรีโยธิน, 2539: 28)

3. Comell Critical Thinking Test (CCTT)

Ennis, Millman และ Tomko สร้างแบบวัดนี้ขึ้นในปี 1985 ยึดมีพื้นฐานมาจากแนวคิดของ Ennis ที่ว่า ความคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลว่าจะใครควรเชื่อหรือควรทำ โดยเชื่อว่าความคิดวิจารณ์ญาณประกอบด้วย ลักษณะ (Dispositions) และความสามารถ (Abilities) ส่วนประกอบของการประเมินความสามารถ ประกอบด้วย 1) ความชัดเจนเบื้องต้น (Elementary clarification) 2) ข้อมูลพื้นฐาน (Database) 3) การสรุปอ้างอิง (Inference) 4) ความชัดเจนขั้นสูง (Advance clarification) และ 5) กลยุทธ์และกลวิธีการแก้ปัญหา (Strategies and tactics) เครื่องมือนี้ประกอบด้วยแบบสอบ 2 ระดับ คือ ระดับ X และ ระดับ Z โดยระดับ X ใช้ทดสอบในนักเรียนถึงระดับอุดมศึกษาไม่เกินชั้นปีที่ 2 จำนวน 71 ข้อ เป็นแบบสอบหลายตัวเลือก ส่วนระดับ Z ใช้ทดสอบในนักเรียนมัธยมปลาย นักศึกษาในมหาวิทยาลัย และผู้ใหญ่ จำนวน 52 ข้อ ทั้งสองระดับใช้เวลาในการทดสอบ 50 นาที เนื้อหาแบบวัดจะเน้นความเชื่อและลักษณะของการตัดสินใจ

คุณภาพของแบบสอบ ในด้านความเที่ยงทดสอบโดย KR 20 และ KR 21 แบบสอบระดับ X มีค่าความเที่ยง 0.67-0.90 ส่วนแบบสอบระดับ Z มีค่าความเที่ยง 0.50-0.77 ในด้านความตรงจะทดสอบเฉพาะความตรงเชิงเนื้อหา ข้อดีของแบบสอบนี้คือ การใช้วัดความคิดวิจารณ์ญาณในห้องเรียนจะสามารถเป็นได้ทั้งการประเมินและการพัฒนาทักษะ (Szostak and Robertson, 1996)

4. California Critical Thinking Skills Test (CCTST)

เครื่องมือนี้พัฒนาขึ้นโดย Facione โดยเริ่มสร้างชุดแรกในปี 1990 และชุดที่ 2 ในปี 1992 เครื่องมือนี้พัฒนาขึ้นจากแนวความคิดที่ว่า การคิดวิจารณ์ญาณเป็นกระบวนการตัดสินใจที่มีจุดหมายและควบคุมการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งคำจำกัดความนี้ได้มาจากการสรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 46 ท่าน จากการประชุม The American Philosophical Association Delphi Research 1990 (Szostak and Robertson, 1996) โดยจะเน้นการประเมินการวิเคราะห์ การประเมินผล การสรุปอ้างอิง การให้เหตุผลเชิงอุปนัยและนิรนัย ภายใต้บริบทของเครื่องมือ (Leppa, 1997)

คุณภาพของแบบสอบในด้านความเที่ยงจะทดสอบโดย KR 20 ซึ่งพบว่ามีค่าอยู่ในช่วง 0.68 ถึง 0.69 ส่วนการตรวจสอบความตรงนั้น ได้รับการตรวจสอบทั้งในด้านความตรงเชิงเนื้อหา เชิงโครงสร้าง และเชิงสอดคล้อง โดยตรวจสอบกับเครื่องมือของ The American Philosophical Association Delphi Research ลักษณะของแบบสอบจะเป็นแบบสอบปรนัย 34 ข้อ ใช้เวลาในการทำแบบสอบ 45 นาที ประเมินโดยอิงกลุ่ม

ในประเทศไทย นักการศึกษาพยาบาลหลายท่านได้สร้างเครื่องมือวัดความคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาพยาบาลและพยาบาลวิชาชีพ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีจากแบบสอบทั้ง 4 ชนิดที่กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยนำมาสร้างให้เหมาะสมกับสภาพของนักศึกษาไทย และสอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่นักศึกษาสัมผัส ซึ่งมีเครื่องมือที่สร้างขึ้นพอสรุปได้ดังนี้

เชื้อญาติ ชูชื่น (2536) ได้สร้างแบบทดสอบการคิดวิจารณ์ญาณที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการพยาบาลอายุรศาสตร์ ตามแนวคิดทฤษฎีของ Ennis ซึ่งตรวจสอบความสามารถของนักศึกษา 8 ด้าน คือ การใช้เหตุผลเชิงอุปมาน การใช้เหตุผลเชิงอนุมาน การตีความ การสังเกต การตั้งสมมติฐาน การพิจารณาความน่าเชื่อถือ การตัดสินใจคุณค่า และกลวิธีการแก้ปัญหา

อรพรรณ ลือบุญวัชชัย (2538) สร้างเครื่องมือวัดความคิดวิจารณ์ญาณทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล โดยเน้นการตรวจสอบความสามารถ 7 ด้านคือ การระบุประเด็นปัญหา การรวบรวมข้อมูล การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล การระบุลักษณะข้อมูล การตั้งสมมติฐาน การลงข้อสรุป และการประเมินข้อสรุป โดยเน้นสถานการณ์การพยาบาลในคลินิกวิชาสุขภาพจิต และการพยาบาลจิตเวช

กนกนุช ชำภัคตร์ (2539) สร้างเครื่องมือตรวจสอบความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาพยาบาล โดยใช้แนวคิดทฤษฎีของ Watson และ Glaser ซึ่งตรวจสอบความสามารถใน 5 ด้านคือ การอนุมาน การยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น การนิรนัย การตีความ และการประเมินข้อโต้แย้ง

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การประเมินความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ โดยใช้แนวคิดของ Watson และ Glaser (1964) เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมสูงในการวัดทางการศึกษา และกำหนดองค์ประกอบของความคิดวิจารณ์ญาณค่อนข้างครอบคลุม (Szostak and Robertson , 1966)

2.3 การพัฒนาความคิดวิจารณ์ในนักศึกษาพยาบาล

2.3.1 แนวทางการพัฒนาความคิดวิจารณ์

ความสามารถในการคิดวิจารณ์นั้น เป็นความสามารถของสมองทางด้านพุทธิพิสัย ในขั้นสูงสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ในผู้เรียน โดยการจัดให้ผู้เรียนได้เผชิญกับสิ่งเร้าที่เหมาะสม และสนับสนุนกระบวนการของการคิดอย่างสอดคล้อง เป็นระบบระเบียบ ทั้งนี้การคิดวิจารณ์นั้น สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้เรียนได้ทุกระดับ จึงเป็นทักษะที่นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญยิ่งที่พัฒนาให้เกิดขึ้นในการเรียนการสอนทุกระดับ ได้มีผู้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาความคิดวิจารณ์ไว้ดังนี้

Walters (1986 Cited in Do brazykowski, 1994: 272) กล่าวว่า การคิดวิจารณ์จะพัฒนาได้จะต้องประกอบด้วย วิธีการแก้ปัญหา การวิเคราะห์ ความคิดเห็นหรือปัญหาที่จะแก้ไข และการตัดสินใจแก้ปัญหาให้บรรลุจุดหมาย

Brookfield (1987 Cited in Maynard, 1996: 13) กล่าวว่า การพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิจารณ์นั้น เน้นกระบวนการซึ่งประกอบด้วย การระบุถึงข้อสันนิฐาน การให้ความสำคัญของบริบท การจินตนาการและแสวงหาทางเลือก

Ennis (1989 : 45) ได้กล่าวว่า ในการสอนเพื่อพัฒนาความคิดวิจารณ์จะเป็นการสอนแบบกว้างโดยสอนแยกจากเนื้อหาวิชาตามปกติ อาจใช้เนื้อหาวิชาตามปกติ อาจใช้เนื้อหาในชีวิตประจำวันหรือเนื้อหาที่เรียนมาแล้ว ทั้งนี้ควรเน้นที่บริบทนอกห้องเรียน และไม่จำเป็นต้องใช้เนื้อหาสาระประกอบเสมอไป

Case (1994: 104-109) เสนอวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดวิจารณ์ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนออกมา
2. ใช้ความเงียบในการรอคอยคำตอบของผู้เรียน
3. ตั้งค่านึงถึงความแตกต่างในตัวผู้เรียน และแบบการเรียนของแต่ละคน
4. พัฒนาการตอบสนองต่อผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนแก้ไขแนวความคิดเมื่อเกิดความเข้าใจผิด

Schumacker and Severson (1996: 31-33) กล่าวถึง บทบาทครูในการพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณไว้ดังนี้

1. ฝึกให้ผู้เรียนได้มีการคิดสะท้อนกลับ
2. ใช้วิธีอภิปรายร่วมกันกับผู้เรียน เพื่อพัฒนาความรู้และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์
3. แนะนำแนวทาง สนับสนุนทุกวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดและพัฒนาการเรียนรู้
4. คอยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา
5. พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเมื่อนักศึกษาฝึกปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการพัฒนาจากภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติ

อรรถพรณ ลือบุญธวัชชัย (2538) กล่าวถึง กระบวนการสอนเพื่อพัฒนาการคิดวิจารณ์ญาณว่ามีหลักการดังนี้

1. บรรยากาศของการโต้ตอบของผู้สอนและผู้เรียน แทนการบรรยายเนื้อหาทั่วไป
2. ความคิดและประสบการณ์ใหม่ ๆ ของนักศึกษาจะต้องเชื่อมโยงไปสู่ข้อความรู้
3. ความเข้าใจใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจะถูกนำมาเสนอ พิจารณาและตรวจสอบ
4. คำสนทนาของนักศึกษาและอาจารย์จะแสดงถึงการมุ่งไปสู่การหยั่งรู้เกี่ยวกับทางเลือกและแนวคิดที่ใหม่ ๆ
5. พัฒนาการของความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้โดยการสนทนา
6. กระบวนการทางเหตุผลจะเกิดขึ้น เมื่อเกิดบรรยากาศของความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่ได้คาดคิดในชั้นเรียน

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณในนักศึกษาพยาบาลเพื่อพัฒนาคุณภาพบัณฑิตตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ เพราะการจัดการเรียนการสอนพยาบาลมีความสัมพันธ์กับการคิดวิจารณ์ญาณเป็นอย่างมาก เนื่องจากหลักสูตรพยาบาลต้องผลิตบัณฑิตพยาบาล เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบต่อชีวิตมนุษย์ การปฏิบัติงานของพยาบาลจะใช้เพียงแต่ความรู้ตามทฤษฎี และทักษะการพยาบาลเท่านั้นไม่ได้พยาบาลยังจะต้องเป็นผู้ที่รู้จักคิด คิดเป็น แก้ปัญหาได้ มีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ ในการตัดสินใจเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ การใช้ความคิดวิจารณ์ญาณในการปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วยนั้นจะส่งผลให้เกิดการพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ กระตุ้นความคิดสืบสอบและการส่งเสริมให้ปฏิบัติงานอย่างมีเหตุผล

2.3.2 การพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณในการศึกษาพยาบาล

Adams and Others (1996) กล่าวว่า การคิดวิจารณ์ญาณนั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา เพราะเป็นกระบวนการทำงานของสมองที่มีความซับซ้อนในการคิดพิจารณา ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสาระสำคัญหรือข้อมูลที่ได้รับใหม่กับข้อมูลที่มีอยู่เดิม เพื่อตัดสินใจหรือปฏิเสธข้อกล่าวอ้างต่าง ๆ นอกจากนี้ยังทำให้พยาบาลสามารถสังเคราะห์ทฤษฎี ประยุกต์ความรู้จากภาคทฤษฎีไปใช้ในการปฏิบัติได้ โดยเลือกแนวทางที่เหมาะสมที่สุด (Brown and Sorrel, 1993; เชื้อญาติ ชูชื่น, 2536; Sedlek and Ludwick, 1996)

การคิดวิจารณ์ญาณ มีความสำคัญและจำเป็นในการวางแผนการพยาบาล เพราะช่วยให้การวางแผนการพยาบาลได้อย่างมีหลักการ และช่วยเหลือผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เชื้อญาติ ชูชื่น, 2536) เนื่องจากความคิดวิจารณ์ญาณ เอื้ออำนวยต่อการใช้กระบวนการพยาบาลในทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่แรกคือ การรวบรวมข้อมูล ซึ่งต้องใช้ความคิดวิจารณ์ญาณในการเลือกข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาที่ต้องการแก้ไข จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ภายใต้สถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงในแต่ละบุคคล และใช้ความคิดวิจารณ์ญาณในการสรุปเพื่อการวินิจฉัยการพยาบาล ในขั้นของการวินิจฉัยการพยาบาลเป็นการค้นหาข้อมูล สาเหตุและพยาธิสภาพที่ก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนของภาวะสุขภาพด้วย ซึ่งต้องอาศัยความคิดวิจารณ์ญาณในการเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วกับสาเหตุและพยาธิสภาพของโรคทั้งในส่วนที่มองเห็นและมองไม่เห็น แล้ววิเคราะห์ออกมาในระดับของความซับซ้อนมากกว่าภาวะของโรค ในขั้นของการวางแผนการพยาบาลนั้น ต้องใช้ความคิดวิจารณ์ญาณในการค้นหากลวิธีที่จะส่งเสริมสุขภาพของผู้รับบริการ สำหรับขั้นของการปฏิบัติพยาบาลนั้นก็จะเป็นการใช้ทักษะการพยาบาลภายใต้การคิดอย่างมีเหตุผล มีความรู้ และเจตคติที่ดี ส่วนในขั้นสุดท้ายคือ ขั้นการประเมินผลการปฏิบัติการพยาบาลนั้น เป็นการวัดความสามารถในการพิจารณาประเมินความถูกต้อง ความสมเหตุสมผลของข้อสรุป ซึ่งต้องอาศัยความสามารถในการวิเคราะห์ และประเมินอย่างไตร่ตรองรอบคอบ จึงเห็นได้ว่าในทุกขั้นตอนของกระบวนการพยาบาล เป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากต้องอาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางวิทยาศาสตร์ (Bandman and Bandman, 1995)

การสอนทางพยาบาลมีลักษณะเฉพาะประการหนึ่งคือ จะเน้นการใช้กระบวนการพยาบาล เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติการพยาบาล เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการพยาบาล กับขั้นตอนของการคิดวิจารณ์ญาณ พบว่า คล้ายคลึงกัน ดังตารางต่อไปนี้ (อรพรรณ ลือบุญวัชรชัย , 2538, Pless and Clayton'1993:425-428)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบกระบวนการพยาบาล กับขั้นตอนของการคิดวิจารณ์ญาณ

ขั้นตอนการคิดวิจารณ์ญาณ	ขั้นตอนกระบวนการพยาบาล
1. การรวบรวมข้อมูล - จัดประเภทข้อมูล - การรวบรวมข้อมูล	1. การประเมินข้อมูล - จัดลำดับและความสำคัญของข้อมูล - วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยการพยาบาล
2. การวิเคราะห์และตีความข้อมูล - หาความชัดเจน อธิบายความหมาย - วิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับข้อถกเถียงและความคิดเห็นต่างๆ - พิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล - ระบุลักษณะของแหล่งข้อมูล	2. การวินิจฉัยการพยาบาล - การตีความข้อมูล - จัดกลุ่มข้อมูลที่สัมพันธ์กัน
3. สร้างสมมติฐานและค้นหาทางเลือกในการแก้ปัญหา - อธิบาย หาเหตุผลมาสนับสนุนทางเลือก - คาดเดาทางเลือกให้หลายทาง - ลงข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหา	3. การวางแผนการพยาบาล - สรุปปัญหา - ค้นหาแนวทางในการปฏิบัติการพยาบาล
4. ลงข้อสรุปแล้วนำทางเลือกไปปฏิบัติ โดยเลือกแนวทางที่ได้ผ่านการวิเคราะห์และลงข้อสรุปแล้ว	4. ทดสอบวิเคราะห์หาความเป็นไปได้และปฏิบัติการพยาบาล - ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้อย่างเป็นระบบ
5. การประเมินผล - วิเคราะห์ ข้อดี ข้อเสีย จากการปฏิบัติ - การปรับปรุงแก้ไขหาแนวทางที่เหมาะสมหรือปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่	5. การประเมินผลการพยาบาล - ประเมินและทบทวนตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงสิ้นสุดการปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยนให้เกิดความเหมาะสมในการนำไปใช้ต่อไป

Yahiro and Saylor (1994: 351-356) กล่าวถึงการคิดวิจารณ์ญาณทางการพยาบาลว่าจะเกิดได้ต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานทางการพยาบาล ซึ่งจะเป็นสิ่งกำหนดข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ประกอบกระบวนการคิด
2. ประสบการณ์ทางการพยาบาล ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ให้นำมาประกอบกับข้อมูลใหม่เพื่อโอกาสในการตัดสินใจ
3. ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการประเมินผลย้อนกลับในการประชุมกลุ่มและการทบทวนวรรณกรรม โดยแบ่งเป็นความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณทั่วไป และความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณทางการพยาบาล
4. เจตคติต่อการคิดวิจารณ์ญาณ ประกอบด้วย ความมั่นใจ ความมีอิสระ ใจกว้าง มีความรับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์และรู้จักการผสมผสานสิ่งต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการคิด
5. มาตรฐานสำหรับการคิดวิจารณ์ญาณ ประกอบด้วย มาตรฐานทางสติปัญญา และมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบ และประเมินความสามารถของแต่ละบุคคลในการคิดวิจารณ์ญาณ

เมื่อพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณในการศึกษาพยาบาลจะเห็นว่า องค์ประกอบของการพัฒนาและกระบวนการในการพัฒนาดังกล่าว สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้จากการเรียนการสอนทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้นักศึกษาได้ฝึกใช้กระบวนการพยาบาลจะช่วยพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณได้ เพราะในทุกขั้นตอนของกระบวนการพยาบาลจะต้องใช้ความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณทั้งสิ้น มีการผลศึกษายืนยันว่า วิธีการสอนที่สามารถพัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณในนักศึกษาพยาบาลได้ ได้แก่ การสอนแบบพัฒนาความคิด การสอนโดยใช้กรณีศึกษา และการฝึกความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นต้น

3. ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล

3.1 ความหมายและองค์ประกอบของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เนื่องจากไม่มีการศึกษาถึงความหมายของความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมาก่อน แต่เป็นที่ยอมรับกันว่า ความพร้อม เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเอง และพบว่าผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดี จึงขอนำเสนอสาระสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเองและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามลำดับดังต่อไปนี้

3.1.1 ความหมายและองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเอง

นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง ความหมายและองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ในแนวทางเดียวกันดังนี้

Knowles (1975) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่บุคคลมีความคิดริเริ่มด้วยตนเอง (โดยได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นหรือไม่ก็ได้) ในการวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ การแสวงหาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

Griffin (1983) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นประสบการณ์การเรียนรู้เฉพาะบุคคล โดยมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตน พัฒนาความสามารถในการวางแผนการปฏิบัติ และการประเมินผลการเรียนรู้

Brookfield (1984 อ้างถึงใน สมคิด อิสระวัฒน์, 2538) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเป็นตัวของตัวเอง มีความเป็นอิสระและแยกตนอยู่คนเดียว จะหมายถึงคนซึ่งเรียนโดยอาศัยความช่วยเหลือจากแห่งภายนอกน้อยที่สุด ตนเองจะเป็นผู้ควบคุมการเรียนรู้

ทองจันทร์ หงส์ดารมภ์ (2531) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนริเริ่มแสวงหาองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยจะอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ องค์ประกอบดังกล่าว ได้แก่ 1) การหาความจำเป็นของการเรียนรู้ของตน 2) การตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ 3) การแสวงหาแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวัสดุและเป็นบุคคล 4) การเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตน และ 5) การประเมินผลการเรียนรู้ของตน

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการดำเนินการที่ผู้เรียนช่วยเหลือตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มในความอยากรู้ ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ทำการวางแผน การศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ ด้วยตนเองไปจนจบกระบวนการเรียนรู้

พรจันทร์ สุวรรณชาติ (2540) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่บุคคลช่วยเหลือตนเองอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการของตนเองว่าต้องการเรียนรู้อะไร แล้วกำหนดกิจกรรมในการเรียนรู้ หาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่อาจจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือวัตถุก็ได้ เลือกสรร การดำเนินการ กลยุทธ์การเรียนรู้ด้วยตนเองว่าจะเรียนอย่างไร ผู้เรียนต้องจัดสรรเวลา บริหารเวลาของตน

ทิพย์รัตน์ สุทธิพงศ์, สมทรง มณีรอด และนฤมล เกื่อนมา (2540) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีความตระหนักและรับผิดชอบต่อแผนการเรียนของตน โดยทำการวางแผนและกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ เลือกแหล่งข้อมูล เลือกวิธีการเรียนรู้ และประเมินผลด้วยตนเอง โดยจะมีผู้ช่วยเหลือหรือไม่ผู้ช่วยก็ได้

ศรีสุภาญ์ บินชาประสิทธิ์ (2540) สรุปว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่มการเรียน วางแผนการเรียนรู้ เลือกและกำหนดกลยุทธ์ ในการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ตาม

จากความหมายที่กล่าวไป สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการในการเรียนทั้งหมด ตั้งแต่การกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ วางแผนการเรียน กำหนดกิจกรรมการเรียน แสวงหาแหล่งความรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้

3.1.2 ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ความพร้อม (Readiness) เป็นสภาวะทางด้านร่างกายและจิตใจที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้ ทำให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้เต็มที่และประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ตามต้องการ (Robert อังถึงโน นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์, 2531) จากกฎแห่งความพร้อม (law of Readiness) ตามแนวคิดของ Thomdike สรุปได้ว่า พื้นฐานและแนวโน้มที่บุคคลจะทำงานให้ประสบผลสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมและความไม่พร้อม บุคคลที่มีความพร้อมดี จะทำงานด้วยความ ราบรื่น และประสบ

ผลสำเร็จอย่างน่าพอใจ ส่วนบุคคลที่ไม่พร้อมย่อมเหมือนถูกบังคับให้ทำงาน การทำงานนั้นจะไม่ประสบความสำเร็จ องค์ประกอบที่จะส่งเสริมให้เกิดความพร้อม ได้แก่ สภาพความมีวุฒิภาวะ ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ รวมทั้งพื้นฐานประสบการณ์เดิม สภาพความพร้อมของ หู ตา ประสาท สมอง กล้ามเนื้อ ประสบการณ์เดิมที่จะเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่หรือสิ่งใหม่ ตลอดจนความสนใจ ความเข้าใจ ต่อสิ่งที่จะเรียน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ความพร้อมจำแนกเป็น 3 สภาพ ดังนี้ (อารี พันธุ์มณี ,2534)

1) เมื่อบุคคลพร้อมแล้วได้กระทำ ทำให้เกิดความพึงพอใจและเกิดการเรียนรู้

พร้อม $\longrightarrow$ ได้กระทำ $\longrightarrow$ พอใจ $\longrightarrow$ เกิดการเรียนรู้

2) เมื่อบุคคลพร้อมแล้วไม่ได้กระทำ ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจและไม่เกิดการเรียนรู้

พร้อม $\longrightarrow$ ไม่ได้กระทำ $\longrightarrow$ ไม่พึงพอใจ $\longrightarrow$ ไม่เกิดการเรียนรู้

3) เมื่อบุคคลไม่พร้อมที่จะกระทำแล้วต้องกระทำ ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจและไม่เกิดการเรียนรู้

ไม่พร้อม $\longrightarrow$ ไม่ได้กระทำ $\longrightarrow$ ไม่พึงพอใจ $\longrightarrow$ ไม่เกิดการเรียนรู้

ความพร้อมในการรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวนักศึกษา เพราะนักศึกษาพยาบาลอยู่ในวัยที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะต้องให้บริการพยาบาลโดยใช้ทักษะวิชาชีพชั้นสูง การศึกษาค้นคว้าสิ่งใหม่ ๆ จะต้องเกิดขึ้นตลอดเวลา ภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพพยาบาลให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

จากการศึกษาของ Tough (1975 อ้างถึงใน นฤมล เกื้อนมา, 2539) พบว่า ผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีลักษณะดังนี้

1. เป็นผู้ที่ตั้งเป้าหมายของการกระทำไว้ชัดเจน
2. รู้จักเลือกใช้ความรู้และทักษะที่เหมาะสม
3. วางแผนการเรียนอย่างดี
4. เรียนได้โดยไม่สุดกำลังความสามารถ
5. มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนเร้นอยู่ของตน และมีความอยากรู้อยากเห็น
6. เข้าใจและยอมรับในคุณลักษณะของตน และไม่พอใจกับสภาพของตนในปัจจุบัน
7. มีความเชื่อมั่น กล้าหาญ พอใจที่จะเปิดเผยตนเอง
8. มีความสนใจอย่างมีทิศทางแน่ชัด
9. เป็นผู้เลือกอาชีพและกิจกรรมของตนเอง
10. ไม่ได้ถูกบังคับหรือถูกกดดันจากภายนอก
11. เป็นผู้ที่มีความผูกพันหรือยึดมั่นต่อจุดมุ่งหมายของชีวิต
12. ต่อสู้บากบั่นเพื่อจะบรรลุเป้าหมายสำคัญบางประการ
13. มีความพยายามที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง
14. เป็นผู้มีผลงานและประสบความสำเร็จ
15. สามารถคบหาสมาคมกับเพื่อน รักใคร่จริงจังได้อย่างน้อยสองสามคน

ซึ่งลักษณะของผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากรายงานของ Tough นี้ มีลักษณะคล้ายกับคุณลักษณะบุคคลที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดของ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2533 อ้างถึงใน สุภมาส ทองใส, 2535) ที่กล่าวว่า บุคคลที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะเป็นผู้ที่มุ่งมั่นเอาใจใส่และจริงจังต่อการเรียนเป็นอย่างมาก ต้องการที่จะได้รับความรอบรู้ (knowledge) ในสิ่งที่ตนเองยังไม่ทราบ ตลอดจนทักษะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเอง (Self-directed)

3.2 การประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ในปี 1978 Guglielmino ได้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือ ในการวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองขึ้น เรียกว่า SDLRS (Self-Directed Learning Readiness Scale) เป็นเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Likert-type item) ให้ผู้ตอบประเมินตนเอง จำนวน 58 ข้อคำถาม ประกอบด้วยแนวโน้มของการเรียนรู้และเจตคติต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ภายใต้ความเชื่อที่ว่า บุคคลซึ่งมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองจะมีลักษณะ 8 ประการดังนี้ (Guglielmino, 1982 ; สมคิด อิศระวัฒน์, 2538)

- 1) การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ (Openness to Learning Opportunities) ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ยอมรับคำติติงในความผิดพลาดของตน และมีความพยายามในการทำความเข้าใจเรื่องที่ยาก
- 2) มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ (Self Concept as an Effective Learner) ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียนเมื่อต้องการเรียน เมื่อตัดสินใจเรียน แล้วสามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้ แม้มีงานอื่นมากก็ตาม โดยรู้ว่าเมื่อใดจะเรียนสามารถหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้หัวข้อใหม่มีความสุขกับการแก้ปัญหาที่ยาก และรู้ว่าเมื่อต้องการข้อมูลจะหาได้จากที่ไหน
- 3) การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ (Initiative an Independence in Learning) ได้แก่ ความไม่ท้อถอยแม้จะไม่ค่อยเข้าใจในสิ่งที่กำลังทำอยู่ ชอบที่จะเรียนไม่มีปัญหาในการทำความเข้าใจจากการอ่าน และสามารถทำงานด้วยตนเองได้อย่างดี
- 4) ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน (Informed Acceptance of Responsibility for One's Own Learning) ได้แก่ การยอมรับตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาดพอควร มีความเชื่อว่าการคิดอยู่เสมอว่าตนเองเป็นใครกำลังทำอะไร เป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาของตน
- 5) ความรักในการเรียน (Love of Learning) ได้แก่ ความชื่นชมต่อบุคคลที่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ มีความต้องการที่จะเรียนและปรารถนาให้มีเวลามากขึ้น มีความสนุกในการค้นคว้า และมีความกระหายในการเรียนรู้
- 6) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ได้แก่ มีความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนสิ่งใหม่ ๆ ได้หลายทาง
- 7) การมองอนาคตในแง่ดี (Positive Orientation to the Future) ได้แก่ ความต้องการที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต ชอบคิดถึงเรื่องในอนาคตคิดว่าปัญหาเป็นสิ่งท้าทาย และรู้ว่าตนเองต้องการเรียนรู้อะไรเพิ่มเติม
- 8) ความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา (Ability to Use Basic Study Skills and Problem-Solving Skills) ได้แก่ การมีทักษะในการอ่าน การเขียน การฟัง และการจำ มีความสนุกกับการแก้ปัญหา และคิดว่าปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย

แบบวัดตามแนวคิดดังกล่าว ได้ถูกนำไปทดสอบกับผู้เรียนหลายครั้ง พบว่า องค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองดังกล่าว มีความครอบคลุมลักษณะผู้เรียน และได้รับความนิยมน้อย่างแพร่หลาย ได้มีการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ หลายภาษา เช่น ภาษาสเปน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ภาษาจีน เป็นต้น (Guglielmino, 1982)

ในประเทศไทย นรินทร์ บุญชู (2532) ได้ทำการศึกษาลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงโดยดัดแปลงเครื่องมือจากแบบวัด SDLRS (Self-Directed Learning Readiness Scale) ของ Guglielmino มีค่าความเที่ยง .84 โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1,050 คน

สุภมาส ทองใส (2535) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนนอกระบบ โรงเรียนประเภทอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนโดยใช้เครื่องมือ SDLRS ของ นรินทร์ บุญชู ได้ค่าความเที่ยง .81 โดยจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 420 คน

นฤมล เกื่อนมา (2539) ได้ดัดแปลงแบบสอบถามของ สุภมาส ทองใส ให้เหมาะสมที่จะใช้กับนักศึกษาพยาบาล เพื่อใช้วัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล ได้ค่าความเที่ยง .88 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 634 คน

ศรีสุภาภรณ์ บินชทาประสิทธิ์ (42540) เลือกใช้แบบวัดลักษณะความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของ นรินทร์ บุญชู โดยนำมาปรับรายการคำถามใน SDLRS Form A ของ Guglielmino ที่แปลเป็นภาษาไทยแล้วให้เหมาะสมสำหรับนำไปใช้กับนักศึกษาพยาบาลได้ค่าความเที่ยง .94 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 70 คน

จากการศึกษาดังกล่าว พบว่า องค์ประกอบความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของ Guglielmino มีความครอบคลุมลักษณะความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองและนำมาปรับใช้ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ประกอบทั้ง 8 ประการดังกล่าวมาเป็นตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้

3.3 การพัฒนาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538) อธิบายว่า สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเมื่อฝึกผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนด้วยตนเอง มีดังนี้

1. ผู้เรียนส่วนหนึ่งอาจไม่รู้ว่าตนกำลังเรียนอยู่ คนเหล่านี้คิดว่าการเรียนรู้คือ สิ่งที่เขาต้องทำเมื่ออยู่ในโรงเรียนหรือในห้องเรียนเท่านั้น
2. ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ ทราบว่าตนมีวิธีการเรียนรู้อย่างไรไม่ได้ตระหนักถึงขั้นตอนของการเรียนรู้ และรวมไปถึงวิธีการเรียนรู้ของแต่ละคน

3. ความสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนแต่ละคนมีไม่เท่ากัน ผู้ที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกต่อการเรียน ต้องมีความเข้าใจว่า เมื่อใดสมควรเข้าไปช่วยเหลือ

4. บทบาทของบุคคลแต่ละคนที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกให้กับกลุ่มจะต่างกัน

5. แนวโน้มการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้มากถ้าผู้เรียนได้เรียนอย่างเป็นส่วนตัว

6. การเรียนรู้ด้วยตนเองไม่จำเป็นต้องเรียนคนเดียว อาจจะสอบถามหรือขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ในบางกรณีอาจทำงานร่วมกับผู้อื่น แต่ผู้เรียนควรมีความรู้สึกว่าตนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรื่องของการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นเรื่องภายในจิตใต้สำนึกของผู้เรียน จะเป็นวิธีการที่ช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในระดับที่ดี

7. การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากถ้าจัดให้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพราะตามธรรมชาติ สถาบันเป็นผู้กำหนดสิ่งที่จะต้องเป็นต้องทำให้ การดำเนินการฝึกผู้เรียนให้มีการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น จึงต้องปรับระบบอื่นให้สอดคล้องด้วย เช่น การวัดผล การจัดชั้นเรียน ตารางการเรียน เป็นต้น

8. วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีวิธีการเรียนที่ดีที่สุดแต่เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับบุคคลและสถานการณ์บางอย่างเท่านั้น

Knowles (1975) เสนอวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ คือ บรรยากาศแห่งความเป็นอิสระ ให้เกียรติไว้วางใจ เคารพในกฎเกณฑ์และความเป็นมนุษย์ สิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้

2. การวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

3. เรียนรู้ภายใต้ความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน

4. กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ในการเรียนรู้

5. ออกแบบและวางแผนกิจกรรมและวิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียน และผู้สอน

6. ดำเนินการเรียนรู้ตามเป้าหมายและแผนการเรียนที่ตั้งไว้

7. การประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

Gross (1977 อ้างถึงใน พรสุวรรณ จารุพันธ์, 2539) ได้อธิบายว่าวิธีการเรียนด้วยตนเองว่า

1. การสำรวจตนเอง เพื่อให้รู้ว่าตนเองสนใจอะไรมากที่สุดและต้องการอะไร

2. การบันทึกกิจกรรม เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการนำไปประกอบการวางแผน

สำหรับการแสวงหาความรู้

3. การสร้างแหล่งความรู้ด้วยตนเอง โดยการรวบรวมรายการต่าง ๆ เกี่ยวกับความรู้แยกไว้เป็นหมวดหมู่ในแต่ละเรื่อง

4. การแสวงหาแหล่งวิชาการในชุมชน การสนทนากับผู้รู้

5. การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในวงการศึกษาที่สนใจ

6. การเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมของสังคม เพื่อให้ได้ความรู้ ทักษะและ

ประสบการณ์ต่าง ๆ

7. การฝึกปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของราชการและเอกชน

8. การศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด ซึ่งอาจเป็นการเรียนทางวิทยุ โทรทัศน์ และไปรษณีย์

จากวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองดังกล่าว สอดคล้องกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่ง สุรกุล เจนอบรม (2532) กล่าวไว้ดังนี้

1. การสำรวจตนเอง ว่าตนสนใจเรื่องใดมากที่สุด มีความสามารถเฉพาะด้านใด สนใจอะไรบ้าง มีความพอใจจะเรียนอย่างไร ด้วยวิธีใด

2. ทำสมุดบันทึกส่วนตัว เพื่อใช้บันทึกข้อมูล ความคิด เรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้หรือเกิดขึ้นในสมองของเรา สมุดนี้จะช่วยเก็บสะสมความคิดที่ละเอียดละออน้อยเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเพิ่มเติมให้กว้างไกลออกไป

3. กำหนดโครงการที่จะเรียนจากสมุดบันทึก และจากการสำรวจตนเองนำมาขยายเป็นโครงการแผนการเรียน โดยพิจารณาว่าความรู้ที่ต้องการแสวงหานั้น ช่วยให้เราถึงวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เกิดความพอใจ ความสนุกสนานที่จะเรียนหรือไม่ ประหยัดเงินและเวลาอย่างน้อยแค่ไหน

4. สร้างห้องสมุดของตนเอง หมายถึง การรวบรวมรายชื่อ ข้อมูล แหล่งความรู้ต่าง ๆ หนังสือที่คิดว่าจะเป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจ เพื่อใช้ศึกษาค้นคว้า

5. ค้นหาแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น เช่น ผู้รู้ ผู้ชำนาญการในอาชีพ ต่าง ๆ ห้องสมุด สมาคม เป็นต้น

6. หาเพื่อนร่วมเรียน เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กันมากขึ้น

7. การเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ ที่สนใจ ซึ่งอาจจะเลือกเรียนจากสถานศึกษา หรือเรียนทางวิทยุโทรทัศน์ ไปรษณีย์ เป็นต้น โดยที่ลักษณะของการเรียนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเข้าชั้นเรียน

8. การเรียนรู้จากการฝึกและปฏิบัติซึ่งก่อให้เกิดความรู้และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์

การพัฒนาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นในนักศึกษาพยาบาล เพื่อพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตพยาบาล ให้มีความรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต (Life long learning) เพื่อให้เป็นบัณฑิตพยาบาลเป็นผู้ที่ใฝ่รู้อยู่ตลอดเวลา มีความรู้ความสามารถ และมีประสิทธิภาพตามความคาดหวังของสังคม สิ่งเหล่านี้จะเกิดได้จากการที่นักศึกษาพยาบาลได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองในการศึกษาพยาบาล ได้รับการศึกษายืนยันว่ามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงจะสามารถแก้ไขปัญหาหรือเผชิญปัญหาต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองต่ำ (ยุวดี วัฒนานนท์ , 2522 อ้างถึงใน ศรีสุภาภรณ์ บดินธาประสิทธิ์, 2540: 5) นอกจากนี้ Thompson (1993) ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการศึกษาพยาบาลอย่างหนึ่งคือ การเตรียมให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นพยาบาลควรพยายามใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม เพื่อช่วยให้มีความรู้กว้างขวางทันสมัย สามารถให้การพยาบาลผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. แนวคิดเกี่ยวแฟ้มสะสมงาน

4.1 แนวคิดของการประเมินสภาพจริง

การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นแนวความคิดที่ค่อนข้างใหม่ หมายถึงกระบวนการสังเกต การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากงาน และวิธีการที่ผู้เรียนทำ เป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบของผู้เรียน การประเมินจากสภาพจริงจะไม่เน้นเฉพาะการประเมินทักษะพื้นฐาน แต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของผู้เรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาและการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริง ในการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (สุวิทย์ มูลคำ ,2540 : 2)

การประเมินสภาพจริง เป็นการวัดและประเมินผลกระบวนการทำงานของสมองและจิตใจของผู้เรียนอย่างตรงไปตรงมาตามสิ่งที่เขาทำ ลดบทบาทของการสอบ และอาศัยกระบวนการสังเกต การบันทึก และการรวบรวมข้อมูลจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน โดยทำอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการวัดและประเมินผลจึงเป็นกิจกรรมที่สอดแทรกอยู่ในสภาพการเรียนประจำวัน โดยกิจกรรมที่สอดแทรก

เหล่านี้ จะวัดเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียน (นุชานา เหลืองอังกูร, 2540 : 62)

การประเมินสภาพจริงจะต้องมีลักษณะดังนี้ (Hart ,1994)

1. กระตุ้นการพัฒนาการเรียนรู้
2. เน้นการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม
3. แสดงให้เห็นถึงจุดแข็งของผู้เรียน
4. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุการณ์ในชีวิตจริง
5. ยึดพื้นฐานของการปฏิบัติจริง
6. มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอน
7. เน้นการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมาย
8. เกิดขึ้นในทุก ๆ บริบท
9. เห็นภาพของการเรียนรู้
10. เน้นความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ การประเมินในสภาพจริง ยังยึดหลักการที่ว่า การสอน การเรียน และการประเมินผลจะต้องดำเนินไปด้วยกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

แฟ้มสะสมงานถูกนำมาใช้เป็นการประเมินผลแนวใหม่ ในวงการการศึกษาภายใต้แนวคิดที่ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนจะดำเนินการไปพร้อมๆ กับการประเมินผลโดยยึดหลัก การจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนและให้สอดคล้องกับชีวิตจริง รวมทั้งเน้นการปฏิบัติที่ต้องใช้ความคิดในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ซึ่งเรียกว่า การประเมินสภาพจริง ดังนั้น การประเมินโดยแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) จึงเป็น 1 ใน 50 ชนิดของการประเมินสภาพจริง (อุทุมพร จามรมาน , 2540)

การใช้วิธีการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน จะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้หลายหลายวิชา เสริมสร้างความสนใจใฝ่การเรียนรู้ รวมถึงการเกิดความร่วมมือในการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการวัดและประเมินผลทางการศึกษา ได้มีผู้ศึกษาและพัฒนาแฟ้มสะสมงานโดยในรูปแบบของการประเมินผล กล่าวถึง การประเมินโดยแฟ้มสะสมงาน ไว้ดังนี้

จรัญ คำยัง (2538 : 7) กล่าวว่า การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน เป็นการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริง หรือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อตัวนักเรียนเอง และเป็นการประเมินผลงานที่นักเรียนได้ปฏิบัติจริง

ภาวินี ศรีสุขวัฒนานันท์ (2540 : 9-10) กล่าวถึงการประเมินแฟ้มสะสมงานว่าเป็นเทคนิคการประเมินผลทางการศึกษาแนวใหม่ ที่อาศัยหลักฐานจากการประเมินผลงาน เชิงทักษะ และเชิงวิชาการ ตลอดจนข้อเขียนที่สะท้อนความรู้สึกรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง การเรียนการสอน และความนิยมชมชอบในวิชาการต่าง ๆ แล้วทำการวิเคราะห์ให้เห็นพัฒนาการในแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นจริงในสภาพปกติ

ดังนั้นการประเมินจากแฟ้มสะสมงาน คือการประเมินผลการเรียนที่มีลักษณะสำคัญ 5 ประการต่อไปนี้ รวมไว้อย่างผสมกลมกลืน คือ

1. การมีข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ อย่างเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพการตัดสินใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าของผู้เรียน และผลสำเร็จของการเรียน
2. การเชื่อมโยงประสานความสัมพันธ์ในการให้ข้อมูล และความร่วมมือทางการเรียนระหว่าง ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง
3. การสะท้อนตนเองและการประเมินตนเอง จากหลักฐานผลงานดีเด่นในแฟ้มสะสมงาน
4. การดำเนินการเชื่อมโยง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับการเรียนการสอน
5. ไม่เน้นการแข่งขัน แต่เน้นว่าผลลัพธ์ของการเรียนการสอนต้องรู้ว่า ผู้เรียนคิดอย่างไร และแสดงออกอย่างไร

4.2 ความหมายของแฟ้มสะสมงาน

แฟ้มสะสมงานอาจเรียกว่า แฟ้มงาน หรือแฟ้มสะสมผลงาน หรือ แฟ้มผลงาน สำหรับความหมายของแฟ้มสะสมงาน มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

Bird (1990 cited in Caroll Potthoff and Huber, 1996:253) กล่าวว่าแฟ้มสะสมงาน หมายถึง ภาชนะที่บรรจุเอกสารที่เป็นหลักฐานแสดงถึงความรู้ ทักษะ และ/หรือ อุนิสัยใจคอของบุคคลหนึ่งๆ

Hamm and Adams (1991: อ้างถึงใน ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช , 2540 : 12) ให้ความหมายว่า แฟ้มสะสมงาน คือ สิ่งที่บรรจุหลักฐานอันแสดงถึงทักษะของบุคคล หลักฐานนี้สะสมไว้ในแฟ้มสะสมงานสามารถใช้เป็นสิ่งที่บ่งบอกให้เห็นถึงพัฒนาการ ความเจริญก้าวหน้าในด้านความสามารถ เจตคติ ทักษะต่างๆ และเป้าหมายของเจ้าของแฟ้มสะสมงาน แฟ้มสะสมงานจึงมีความหมายมากกว่ากล่องบรรจุผลงานผู้เรียน (Folder) เพราะเป็นเครื่องมือที่ครูสามารถนำไปใช้ในชั้นเรียนเพื่อชักนำผู้เรียนให้มาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันจากชิ้นงานที่ตนเองเลือกมา หรือชิ้นงานที่เพื่อนร่วมชั้นเรียนนำเสนอ อันเป็นหนทางนำไปสู่การรู้จักคิด และเพิ่มพูนความรู้

Arter and Spandel (1992:36) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงาน เป็นการเก็บสะสมงานอย่างมีเป้าหมายของผู้เรียน ที่แสดงถึงความพยายาม ความก้าวหน้า หรือผลสัมฤทธิ์ ในสถานการณ์หรือขอบเขตที่กำหนดให้ การสะสมนี้ต้องเป็นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการเก็บรวบรวมเนื้อหา การเลือกแนวทางการกำหนดเกณฑ์ตัดสินคุณค่า และมีโอกาสในการประเมินตนเอง

Knight and Gallaro (1994:1) ให้ความหมายว่า แฟ้มสะสมงาน เป็นการรวบรวมตัวอย่างงานของผู้เรียน

Carey (1994:392) ให้ความหมายว่า แฟ้มสะสมงานเป็นการเก็บสะสมผลงานของผู้เรียน โดยใช้เอกสาร หลักฐานต่างๆ แสดงความก้าวหน้า ตามเป้าหมายของการเรียนการสอน

Popham (1995:163) กล่าวในแนวทางเดียวกันว่า แฟ้มสะสมงาน เป็นการเก็บสะสมผลงานของผู้เรียนเป็นอย่างระบบ ซึ่งงานนั้นสามารถแสดงให้เห็นถึงทักษะและความสามารถของผู้เรียน สิ่งสำคัญของแฟ้มสะสมงาน คือต้องแสดงถึงความก้าวหน้าด้านทักษะ และผลสัมฤทธิ์ของบุคคลอย่างทันสมัย

สุวิทย์ มูลคำ (2540 : 7) ให้ความหมายของแฟ้มสะสมงานว่า เป็นสิ่งที่เก็บรวบรวมตัวอย่างหรือบางส่วนของหลักฐานที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ ความพยายาม หรือความถนัดของบุคคลหรือประเด็นที่ต้องการจัดทำแฟ้มสะสมงานไว้อย่างเป็นระบบโดยบุคคลนั้น หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดทำแฟ้มสะสมงานร่วมกัน

อุทุมพร จามรมาน (2540 : 2) กล่าวว่า แฟ้มสะสมงาน เป็นแฟ้มที่สะสมผลงาน เพื่อชี้ให้เห็นว่าบุคคลทำงานอะไรบ้างทำแล้วได้ดี มากน้อยเพียงใด แฟ้มสะสมงานที่ใช้ได้ผลคือ แฟ้มที่ทำให้เห็นว่าเจ้าของแฟ้มมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา ไปพร้อมกัน และทำให้เจ้าของแฟ้มมีพัฒนาการในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนด้วย

อาภรณ์ บางเจริญพรพงศ์ (2541 : 54) ให้ความหมายว่าแฟ้มสะสมงาน คือ สิ่งที่ใช้เป็นที่เก็บหลักฐานที่เป็นตัวงานที่นักเรียนปฏิบัติเกี่ยวกับ ทักษะ แนวคิด ความสนใจ ความสำเร็จ ตลอดจนการประเมินผลจุดเด่นจุดด้อยของชิ้นงานที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการเรียนของนักศึกษา

ภาวินี ศรีสุขวัฒนานันท์ (2541 : 58-59) ให้ความหมายของ แฟ้มสะสมงานไว้ 3 นัย คือความหมายเชิงนามธรรม ความหมายเชิงรูปธรรม และความหมายเชิงกระบวนการ โดยที่เชิงนามธรรม หมายถึง คุณค่าที่แท้จริงของบุคคลที่ใช้เวลาพัฒนา สังคม เป็นคุณลักษณะที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของบุคคล และเป็นความสามารถและความถนัดที่แสดงออกเป็นผลงาน ด้านเชิงรูปธรรม หมายถึง ผลงานหรือหลักฐานที่จัดเก็บอย่างมีเป้าหมาย และได้รับการคัดเลือกจากเจ้าของเพื่อแสดงถึงความสามารถที่แท้จริงของบุคคล ส่วนเชิงกระบวนการ หมายถึง กระบวนการรวบรวมเอกสารอย่างเป็นระบบที่สามารถแสดงความก้าวหน้าที่สังมไว้โดยมีเป้าหมายการใช้ประโยชน์อย่างชัดเจน และเป็นการจัดเก็บหลักฐานที่สัมผัสได้ แสดงถึงความรู้ที่กว้างและลึก ทักษะความเชี่ยวชาญ และลักษณะเฉพาะของบุคคล

จากแนวคิดทั้งหลายนั้นอาจกล่าวได้ว่า แฟ้มสะสมงาน หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการสะสมผลงานของผู้เรียนอันประกอบด้วย เอกสารหรือหลักฐานต่างๆ ที่เก็บสะสมอย่างเป็นระบบตามเป้าหมายของการเรียน การสอนที่ตั้งไว้ ซึ่งผลงานเหล่านั้น สามารถแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของผู้เรียนทั้งทางด้านพุทธินิสัย เจตคติและทักษะต่าง ๆ ทั้งนี้การสะสมผลงานต้องครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาและการประเมินผลงานอย่างสอดคล้อง กับเป้าหมายการเรียนการสอนด้วย

4.3. ประโยชน์ของแฟ้มสะสมงาน

เนื่องจากแฟ้มสะสมงานเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้พัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง และผู้สอนสามารถประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนหลายประการ ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

Knight and Gallaro (1994 : 4-5) กล่าวว่า สิ่งที่ผู้เรียนได้จากการจัดทำแฟ้มสะสมงาน คือ

1. เข้าใจตนเองเกี่ยวกับพัฒนาการของตน
2. ส่งเสริมทักษะเบื้องต้นในการประกอบวิชาชีพ
3. พัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณ
4. สามารถประเมินผลการเรียนรู้ จากความเป็นจริง และมีความยืดหยุ่น
5. สามารถประเมินและวินิจฉัยได้อย่างละเอียดและแม่นยำ
6. พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
7. เพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง, เสริมสร้างความภาคภูมิใจ
8. นักศึกษาได้ทำในสิ่งที่ตนเองชอบ
9. นักศึกษามีความพยายาม มีความอดทน และมีวินัยในตนเอง
10. พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ทักษะการแก้ปัญหา

Popham (1995 : 164) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแฟ้มสะสมงาน ดังนี้

1. มีส่วนช่วยผู้เรียนในการประเมินความก้าวหน้าและความสามารถของผู้เรียน
2. เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความสามารถเฉพาะตัวของผู้เรียน
3. เป็นการช่วยเหลือในการประเมินผล
4. ผู้เรียนสามารถตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้ได้เอง
5. แสดงถึงความก้าวหน้า ความสามารถและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
6. ช่วยเชื่อมโยงการประเมิน และการสอนไปสู่การเรียนรู้

Barton and Collins (1997 : 9) กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้แฟ้มสะสมงานดังนี้

1. เป็นการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เกี่ยวกับการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนตลอดเวลา
2. ช่วยให้ครูมองเห็นผลงานของผู้เรียนทั้งในด้านเนื้อหา และโครงสร้างของงานแต่ละชิ้นเพื่อให้ครูสามารถชี้แนะและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร
3. นักศึกษาได้ตัดสินใจแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาคุณภาพของงานและทำให้ผลงานมีประโยชน์อย่างเต็มที่ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถเฉพาะตัวของนักศึกษา
4. ช่วยกระตุ้นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการสื่อความคิดของตนเองออกมาให้ผู้อื่นทราบ ซึ่งทำให้นักศึกษากล้าแสดงออกมากขึ้น

5. ช่วยในการสอนครู เพราะกระบวนการของแฟ้มสะสมงาน จะกระตุ้นให้ครูได้พิจารณาถึงสิ่งที่ผู้เรียนต้องการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ และเป็นวิธีการสอนที่ท้าทายให้ครูมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาการสอนอย่างสม่ำเสมอ

ส. วาสนา ประवालพุกษ์ (2538 : 42) กล่าวถึงประโยชน์ของแฟ้มสะสมงานดังนี้

1. เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเรียน และการสอนได้อย่างดีเพื่อติดตามความก้าวหน้าของการเรียนและการสอนทุกระยะ
2. เป็นที่รวมผลงานของนักเรียนตลอดจนข้อเสนotechniques ต่างๆ เชิงปริมาณ และคุณภาพ
3. เป็นสิ่งช่วยกำกับพัฒนาการทางการเรียนของผู้เรียนเนื่องจากมีผลงานสะสมที่สามารถจะตรวจสอบผู้เรียนแต่ละคนได้
4. สนับสนุนกระบวนการเขียนของผู้เรียน ตลอดจนฝึกนิสัยการเขียนแบบสร้างสรรค์ และการเขียนในชีวิตประจำวัน
5. ใช้เป็นเครื่องมือประเมินตนเองของผู้เรียน เป็นการฝึกให้ผู้เรียนประเมินปรับปรุงตนเองตลอดจนวางเป้าหมายของตนเองได้อย่างเหมาะสม
6. ใช้เป็นแหล่งกระตุ้นหรือเสริมกำลังใจของผู้เรียน สนับสนุนการเขียนแข่งกับตนเอง ทุกคนมีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จ ตามศักยภาพของตนสร้างความภูมิใจ ความเป็นเจ้าของ และความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียน
7. เป็นแนวทางที่เที่ยงตรงในการประเมินผลตามสภาพความเป็นจริงของผู้เรียน
8. ให้ความหมายของกิจกรรมที่ครู และนักเรียนได้กระทำในชั้นเรียน
9. การสอบจะไม่เป็นการข่มขู่ผู้เรียนอีกต่อไป แต่จะเป็นกิจกรรมที่สอดแทรกอยู่ในสภาพการเรียนประจำวันที่มีคุณประโยชน์ต่อชีวิตผู้เรียน

แนวคิดเหล่านี้ยังสอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด (2540 : 4) ซึ่งได้กล่าวถึงข้อดีของการประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงานไว้ดังนี้

1. ช่วยให้เห็นพัฒนาการของผลงาน เห็นจุดแข็งและจุดที่ควรปรับปรุง
2. ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการคิดสรรผลงาน ประเมินผลงาน
3. ผู้เรียนได้ฝึกประเมินตนเอง
4. ผู้เรียนมีกำลังใจ มีแรงจูงใจ ทำการพัฒนาตนเอง แข่งขันกับตนเอง
5. ส่งเสริมผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง

6. เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมความก้าวหน้าของการเรียนรู้ จึงเป็นส่วนที่เสริมกิจกรรมการเรียนรู้กับการประเมินผล

7. เป็นการประเมินที่ครอบคลุม และสร้างสรรค์

8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้มากขึ้น

9. ครูได้ข้อมูลสะท้อนกลับในการประเมินผลการสอนของตน

10. ผู้ปกครองได้เห็นหลักฐานความก้าวหน้าของลูกของตน

อุทุมพร จามรมาน (2540) ได้เสนอว่า การใช้แฟ้มสะสมงานชนิดรวบรวมหลักฐานสามารถใช้เพื่อพัฒนาทักษะในการสังเคราะห์ ด้านความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะด้านการคิดขั้นสูงได้

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า กระบวนการจัดทำแฟ้มสะสมงาน ซึ่งอาศัยหลักการร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ในการรวบรวมและจัดระบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการเรียนการสอนและสอดคล้องกับชีวิตจริง สิ่งเหล่านี้สามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะการแก้ปัญหา การคิดวิจรณ์ญาณ ความมั่นใจในตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มีความสุขกับการเรียนรู้ เพราะสามารถเรียนรู้ได้ตามที่ต้องการ ส่งเสริมทักษะในการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น และยังสามารถประเมินความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างมีเหตุผล นอกจากนี้แฟ้มสะสมงานยังมีประโยชน์ต่อผู้สอนในแง่การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ และยังช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนได้ตรงตามสภาพความเป็นจริง จะเห็นได้ว่าแฟ้มสะสมงานทำหน้าที่เป็นทั้งกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล รวมทั้งเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถควบคุมระบบการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อีกด้วย

4.4 องค์ประกอบและลักษณะของแฟ้มสะสมงาน

แฟ้มสะสมงานเป็นวิธีการเรียนการสอนวิธีหนึ่ง ที่กำลังได้รับความสนใจในวงการศึกษาปัจจุบัน และถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในทุกระดับของการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการใช้แฟ้มสะสมงาน นักประเมินผลจึงได้กำหนดลักษณะของแฟ้มสะสมงานไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกันและสามารถสรุปได้ ดังนี้ (Barton and Collins, 1997 : 2-3)

1. มีแหล่งข้อมูลหลากหลายที่จะใช้เป็นหลักฐานในการประเมินความสามารถของผู้เรียน
2. สะท้อนให้เห็นถึงสภาพที่แท้จริงของผู้เรียน คือ มีการเชื่อมโยงกันโดยตรงระหว่างการเรียนการสอนและหลักฐานต่าง ๆ ที่สะสมขึ้น
3. เป็นการประเมินที่มีความยืดหยุ่น และเป็นพลวัต คือ ประเมินตามลักษณะของงานตามพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาบางครั้งใช้ประเมินงานที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของผู้เรียนตลอดเวลา แต่บางครั้งใช้ประเมินเฉพาะที่ดีที่สุด (แฟ้มสะสมงานในการศึกษาจะบรรจุผลงานที่ผู้เรียนเลือกเองตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ มากกว่าที่จะเก็บเฉพาะผลงานชิ้นที่ดีที่สุด)
4. แสดงเป้าหมายชัดเจน โดยที่ครู หรือครูร่วมกับผู้เรียน เป็นผู้กำหนดจุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงาน นั่นคือ ผู้เรียนจะทราบว่าเขาถูกคาดหวังไว้อย่างไรก่อนที่จะเริ่มทำแฟ้มสะสมงาน
5. เป็นลักษณะของการบูรณาการ ระหว่างเนื้อหาวิชาการที่ได้เรียนในห้องเรียนกับประสบการณ์นอกห้องเรียนซึ่งเป็นเหตุการณ์ในชีวิตจริง โดยที่ทั้งสองส่วนต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
6. ผู้เรียนได้ตัดสินใจในการเลือกสถานการณ์การเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้และประเมินศักยภาพของตนเอง การรู้จักบูรณาการระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ถือว่าเป็นการสร้างสรรค์ผลงานที่ชัดเจนและโดดเด่น เฉพาะตัว
7. สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายจุดประสงค์ เช่น ใช้ประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน ใช้ประเมินความสำเร็จในการสอนของครู หรือใช้ประเมินเจตคติตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่การตัดสินใจตามเป้าหมายของการประเมินรายวิชาได้ โดยอาศัยการเสนอความคิดเห็นร่วมกันระหว่างครูหลาย ๆ คน

ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานันท์ (2541 : 59-90) ได้กำหนดประเภทของแฟ้มสะสมงาน โดยจำแนกตามกระบวนการของการจัดเก็บ เป็น 2 ประเภท คือ

1 . Working Portfolio เป็นการจัดเก็บหลักฐานที่แสดงถึงกระบวนการทำงาน ทั้งในด้านของความตั้งใจ การวางแผน การปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา การแสดงผลงาน และการประเมินตนเอง และให้ผู้อื่นประเมินด้วย นอกจากนี้ยังแสดงถึงความละเอียดของการจัดเก็บ ซึ่งปริมาณชิ้นงานขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าของแฟ้มสะสมงานและผู้ประเมิน

2. Presentation Portfolio เป็นแฟ้มที่แสดงผลงานที่มีความหมายต่อเจ้าของแฟ้ม ให้ได้รับความรู้ความสามารถและคุณลักษณะของตน ซึ่งงานที่นำมาเสนอได้รับการคัดสรรมาแล้วเจ้าของแฟ้ม

จะแสดงความคิดสร้างสรรค์และความสามารถพิเศษในการเสนอแฟ้มที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยอาจมีบุคคลเฉพาะกลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจพิจารณาคุณภาพของแฟ้มสะสมงาน

นอกจากการกำหนดลักษณะของแฟ้มสะสมงานดังกล่าวไปแล้ว กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 9) ยังได้กำหนดลักษณะของแฟ้มสะสมงานเป็น 2 ระดับ คือ

1. แฟ้มสะสมงานระหว่างดำเนินการ (Working Portfolio หรือ WP) เป็นแฟ้มที่อยู่ในระหว่างการสะสมรวบรวมชิ้นงาน ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นจากการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับชีวิตจริง
2. แฟ้มสะสมงานที่สมบูรณ์ (Final Portfolio หรือ FP หรือ Portfolio of Evidence หรือ POE) ซึ่งเป็นแฟ้มที่ผู้เรียนคัดเลือกงาน เพื่อวัตถุประสงค์หลายประการเช่น เลือกชิ้นงานเอก งานที่แสดงความก้าวหน้า งานที่ตอบสนองจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือตอบสนองปัญหาที่หลากหลาย เป็นต้น รวมทั้งสะท้อนความคิดเห็น ประเมินตนเองปรับปรุงชิ้นงานให้ดีที่สุด

เมื่อพิจารณาลักษณะสำคัญของแฟ้มสะสมงานแล้ว จะพบว่า แฟ้มสะสมงานได้เน้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงกระบวนการและผลผลิตในงานหรือความสามารถเฉพาะบุคคลออกมา ซึ่งจะสอดคล้องกับชีวิตจริงมากที่สุด แฟ้มสะสมงานจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการประเมินผลเท่านั้นแต่ยังเป็นกระบวนการในการพัฒนาผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพด้วย การนำแฟ้มสะสมงานมาใช้จึงต้องคำนึงถึงลักษณะสำคัญดังกล่าว และต้องพยายามให้เกิดลักษณะสำคัญดังกล่าวทุก ๆ ลักษณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์จากการใช้แฟ้มสะสมงานมากที่สุด

ในการจัดทำแฟ้มสะสมงาน นอกจากจะต้องคำนึงถึงลักษณะสำคัญที่กล่าวไปแล้ว ยังต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการของแฟ้มสะสมงาน ดังนี้ Osterhof (1994 อ้างถึงใน จรัญ คำยัง, 2538:71)

1. ตัวอย่างชิ้นงาน ตัวอย่างชิ้นงานอาจมีหลากหลายแต่ควรจะมีชิ้นงานที่เป็นตัวร่วมเพื่อสะดวกในการให้คะแนน
2. บัญชีจุดมุ่งหมาย จะต้องมียุทธศาสตร์จุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงาน เพราะจะเป็นกรอบในการให้เลือกและประเมินผลงาน จุดมุ่งหมายจะเขียนกว้าง ๆ ไม่เจาะจงพฤติกรรม หรือเขียนหลายจุดประสงค์รวมเป็นจุดหมาย เพื่อแสดงให้เห็นแนวทางในการเลือกงาน
3. การวิพากษ์วิจารณ์ เป็นเอกสารที่ครู นักเรียน และเพื่อนร่วมห้อง ได้วิจารณ์ผลงานนั้น จึงต้องมีที่ว่างเตรียมไว้ในแฟ้มสะสมงาน

การเตรียมทั้ง 3 องค์ประกอบต้องให้ครอบคลุม และนำไปสู่ความเที่ยงตรงของแฟ้มสะสมงาน ความเที่ยงตรงจะต้องเน้นในเรื่องทักษะที่จะประเมินตามจุดประสงค์ในแฟ้มสะสมงาน ซึ่งจะได้มาจากจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนรายวิชานั้น ๆ

Barton and Collins (1997: 3- 8) ได้อธิบายองค์ประกอบของแฟ้มสะสมงาน ดังนี้

1. เป้าหมาย ควรกำหนดให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแฟ้มสะสมงาน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและสามารถเชื่อมโยงเป้าหมายเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดเป้าหมายนี้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้สอนและผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการพิจารณาร่วมกันว่าเป้าหมายที่กำหนดนั้น สอดคล้องกับหลักสูตรหรือไม่ มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และมีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอหรือไม่ หลังจากนั้นจึงหาแนวทางที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้น

โดยทั่วไปเป้าหมายของแฟ้มสะสมงานก็คือ

1.1 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประเมินตนเองได้ ด้วยการสะท้อนความคิดในงานของตนเอง พัฒนาตนเอง และฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ หรือความต้องการด้านวิชาชีพ

1.3 เพื่อประเมินความรับผิดชอบของครู จากความสามารถในการสอนให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ตามหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของการสอน

2. หลักฐาน หลักฐานหรือชิ้นงาน ประกอบด้วยหลักฐานและแนวทางต่างๆ ที่ผู้เรียนเลือก เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ หลักฐานผลงานต่างๆ ที่ใช้แสดงว่าผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของแฟ้มสะสมงาน จำแนกได้ 4 จำพวกคือ

2.1. ผลงานที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน (Artifacts) หมายถึง เอกสารประเภท รายงาน ต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานวิชาการในห้องเรียน

2.2. ผลงานจากการผลิตซ้ำ (Reproductions) หมายถึงการนำผลงานของบุคคลอื่นมาผลิตใหม่ หรือทำซ้ำใหม่ ส่วนใหญ่เอกสารประเภทนี้ จะแสดงถึงงานที่ผู้เรียนทำนอกห้องเรียน เช่น โครงการพิเศษ การสัมภาษณ์

2.3. การรับรอง หรือพยานหลักฐาน (Attestations) หมายถึงเอกสารที่บุคคลอื่นๆ จัดทำขึ้นเป็นหลักฐานและกล่าวถึงความสามารถของ เจ้าของแฟ้มสะสมงาน ใช้แสดงถึงความก้าวหน้าทางวิชาการของผู้เรียน เช่น แบบประเมิน หรือประกาศนียบัตร เป็นต้น

2.4. ผลผลิต (Productions) หมายถึงผลงานที่จัดสร้างขึ้น ผลงานที่จัดสร้างขึ้นโดยเฉพาะ ตามจุดมุ่งหมายของแฟ้มสะสมงานนั้น ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสามประการดังนี้

2.4.1 เป็นผลงานตามจุดมุ่งหมายเน้นในสิ่งใด (Purpose) ผลงานเหล่านี้อาจถูกกำหนดโดยครูประจำวิชา หรือผู้เรียนเลือกเอาโดยอิสระก็ได้

2.4.2 มีการสะท้อนผลงาน (Reflection)เป็นการสะท้อนด้วยการเขียน ประมวลสรุปในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาผลงาน

2.4.3 มีการให้คำรับรองคุณค่า(Caption) โดยการอธิบายว่าผลงานนี้ คืองานอะไร เป็นหลักฐานที่แสดงความสามารถอะไรของผู้เรียน

ข้อควรคำนึงในการสะสมหลักฐานหรือชิ้นงาน

1. สิ่งที่จะบรรจุในแฟ้มสะสมงาน ตามปกติแล้วครูประจำวิชาจะเป็นผู้กำหนด โดยอาศัยการตกลงร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน และบางวัตถุประสงค์ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสกำหนดโดยอิสระบ้าง (Barton and Collins 1997:6)

2. ปริมาณหลักฐานในแฟ้มสะสมงาน จำนวนหลักฐานที่เพียงพอ ไม่ได้กำหนดตายตัวว่าควรมีปริมาณเท่าไร แต่หากมีหลักฐานจำนวนน้อยเกินไปการประเมินผลก็จะมีประสิทธิภาพ แต่ถ้ามีมากเกินไป ก็จะเป็นการเก็บผลงานธรรมดาไม่ใช่แฟ้มสะสมงาน Haertel (1991อ้างถึงใน Barton and Collins,1997:6) ได้เสนอหลักการเพิ่มคุณค่า (Value-Added Principle) คือ เมื่อผู้เรียนเลือกหลักฐานชิ้นที่ดีที่สุดแล้วก็ให้เลือกผลงานอันดับสองและชิ้นรองต่อๆ ไป พร้อมตอบคำถามว่า “เมื่อเพิ่มหลักฐานเข้าไปในแฟ้มสะสมงาน แล้วจะทำให้แฟ้มสะสมงานมีคุณค่าเพิ่มขึ้นหรือไม่” ถ้ามีก็ควรเก็บรวบรวมไว้ แต่ถ้าไม่มี ก็หยุดเพิ่มหลักฐานนั้นลงในแฟ้มสะสมงาน

3. การจัดหมวดหมู่หลักฐาน ควรคำนึงถึงความสะดวกในการทบทวนผลงาน ความสะดวกในการประเมินผล แล้วจึงหาแนวทางในการนำเสนอผลงาน ตามลำดับก่อนหลัง จัดแยกตามประเภทของหลักฐาน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถของเจ้าของแฟ้มสะสมงาน

3. เกณฑ์การประเมิน จะต้องกำหนดเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน จุดมุ่งหมายหลักที่สำคัญที่สุดในการใช้แฟ้มสะสมงานคือ การประเมินอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม เพื่อให้การให้ข้อมูลระหว่างครูกับผู้เรียน ดำเนินควบคู่กันไปกับการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา สิ่งที่เราประเมินแฟ้มสะสมงานทั่วไปคือผลผลิตที่เรามองเห็น โดยจะพิจารณาว่า ผลผลิตนั้น เป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ ถ้าเป็นก็จะยอมรับว่าผ่านการประเมิน แต่เป็นไปตามเป้าหมายก็ต้องให้ข้อมูลย้อนกลับไปยังผู้เรียน เพื่อให้แก้ไข (Paulson

and Paulson,1990 cited in Barton and Collins,1997:8) เนื่องจากเพิ่มสะสมงานด้านการศึกษาค่อนข้างเป็นแนวคิดใหม่ จึงยังไม่มีกำหนดแนวทางการประเมินที่ชัดเจน ดังนั้นการตัดสินเพิ่มสะสมงานของผู้เรียนแต่ละคน จึงเน้นที่ผลการวัดความก้าวหน้าของการเรียนตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และส่งเสริมนิสัยในการประเมินตนเองของผู้เรียนด้วย

สรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของเพิ่มสะสมงานประกอบด้วย เป้าหมายของการจัดทำเพิ่มสะสมงาน หลักฐานที่เก็บสะสมในเพิ่มสะสมงาน และเกณฑ์การประเมินเพิ่มสะสมงาน สามองค์ประกอบนี้ ควรมีการเชื่อมโยงกันอย่างกลมกลืน ตลอดกระบวนการของเพิ่มสะสมงาน และไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวที่จะกำหนดแน่นอนในรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ แต่ให้เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้สอนในการร่วมกันกำหนดรายละเอียดดังกล่าวทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

4.5.ประเภทของเพิ่มสะสมงาน

การจัดแบ่งประเภทของเพิ่มสะสมงานอาจ แบ่งได้ หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้งาน หรือความสะดวกในการจัดทำเพิ่มสะสมงาน เช่น ชัยฤทธิ์ ศิลาดเดช (2540 : 16-17) จำแนกประเภทเพิ่มสะสมงานเป็น 2 ประเภท คือ เพิ่มสะสมงานเชิงวิชาการ และเพิ่มสะสมงานเชิงวิชาชีพ ส่วนอุทุมพร จามรมาน (2540) ได้จำแนกเพิ่มสะสมงานเป็น 2 ประเภท คือ เพิ่มสะสมงานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ครอบคลุมตลอดปี และเพิ่มสะสมงานที่แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนบางวิชา ส่วนสุวิทย์ มูลคำ (2540) ได้จำแนกประเภทของเพิ่มสะสมงานเป็น 4 ประเภทคือ เพิ่มสะสมงานส่วนบุคคล เพิ่มสะสมงานเชิงวิชาชีพ เพิ่มสะสมงานเชิงวิชาการ และเพิ่มสะสมงานสำหรับโครงการอย่างไรก็ดี เพิ่มสะสมงานแต่ละประเภทอาจรวม หรือแยกส่วนประกอบได้ ตามความต้องการ และจุดมุ่งหมายของการจัดทำเพิ่มสะสมงานครั้งนั้นๆ

จากการศึกษาถึงประเภทของเพิ่มสะสมงานที่มีผู้จำแนกไว้อย่างหลากหลายหลายสามารถสรุปประเภทของเพิ่มสะสมงาน ตามลักษณะของการนำไปใช้ได้ดังนี้

1.เพิ่มสะสมงานส่วนบุคคล เป็นเพิ่มที่ผู้เรียนใช้เก็บผลงานต่างๆ ของตนเองอาจแบ่งได้เป็น

1.1 เพิ่มบุคคลรายวิชา เพิ่มสะสมงานประเภทนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้า และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เฉพาะรายวิชา โดยให้ผู้เรียนคัดเลือกงานที่สร้างสรรค์และพัฒนา มาตลอดภาคเรียน ตามวัตถุประสงค์รายวิชา

1.2 เพิ่มรวมรายบุคคล เป็นเพิ่มที่ผู้เรียนได้บูรณาการวิชาต่างๆ และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน รวมทั้งมีการอภิปราย ความคิดรวบยอดของรายวิชาต่างๆ และประสบการณ์นอกห้องเรียน

1.3 เพิ่มสะสมงานหลายชั้นปี เป็นเพิ่มที่ให้ผู้เรียนได้เก็บรวบรวมผลงาน ในแต่ละปีไว้ แล้วนำมาย้อนดูใหม่ เพื่อตรวจสอบว่าตนได้พัฒนาการเรียนรู้เป็นอย่างไร

1.4 เพิ่มสะสมงานเพื่อเรียนต่อหรือสมัครงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แสดงถึงความสามารถของบุคคลในรายวิชาที่ศึกษามา กิจกรรมนอกหลักสูตร หรือความสามารถต่างๆ ในเชิงวิชาชีพ

2. เพิ่มสะสมงานรวม เป็นเพิ่มที่บรรจุเนื้อหาจากการรวบรวมของหลายๆ บุคคล หรือ เป็นเพิ่มที่มีผลงานของหลายๆ บุคคลรวมไว้ อาจแบ่งได้เป็น

2.1 เพิ่มสะสมงานประจำชั้นเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มทุกคน นำความสามารถ และศักยภาพที่แตกต่างกันมาพัฒนางานร่วมกัน และเน้นให้สมาชิกได้ช่วยเหลือร่วมมือกัน เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ

2.2 เพิ่มสะสมงานประจำชั้นเรียน มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอภาพรวมของความสำเร็จของการเรียนรู้ในชั้นเรียน โดยมีครูประจำชั้นเป็นบุคคลสำคัญในการสนับสนุนช่วยเหลือ

2.3 เพิ่มสะสมงานหมวดวิชา เป็นเพิ่มที่นำเสนอผลสำเร็จและความก้าวหน้าของการพัฒนาการเรียนการสอนในหมวดวิชานั้นๆ โดยนำเสนอ เพิ่มสะสมงานดีเด่นของผู้เรียนในสาขาวิชานั้นๆ

2.4 เพิ่มสะสมงานของโรงเรียน เป็นเพิ่มที่จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอภาพความสำเร็จและความก้าวหน้าของโรงเรียน ประกอบด้วยเหตุการณ์ต่างๆ ที่สร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน

2.5 เพิ่มสะสมงานเชิงวิชาชีพ เป็นเพิ่มที่นำเสนอถึงความสามารถเชิงวิชาชีพ เช่น ผู้บริหารอาจจัดทำเพิ่มที่แสดงความเป็นผู้นำ พนักงานอาจจัดทำเพิ่มที่พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาผลการทำงานของตนเอง

4.6.กระบวนการพัฒนาเพิ่มสะสมงาน

กระบวนการจัดทำและพัฒนา เพิ่มสะสมงาน มีผู้กำหนดไว้หลายแนวทาง ในที่นี้จะขอ นำเสนอกระบวนการจัดทำที่กำหนดแต่ละขั้นตอนไว้ชัดเจน ซึ่งสะดวกในการจัดทำและพัฒนาเพิ่ม สะสมงาน 10 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ 2539, จีราภรณ์ ศิริทวี, 2540, ชาติกร ชมชื่น ,2540 และ Burke, Fogarty and Begrad, 1994)

ขั้นที่ 1. ขั้นกำหนดจุดประสงค์ และประเภทของเพิ่มสะสมงาน (Project the purpose and type portfolio) เป็นขั้นตอนที่ครูและผู้เรียนกำหนดข้อตกลงร่วมกันถึงจุดประสงค์ที่ใช้ เพิ่มสะสมงาน และตัดสินใจว่าจะใช้เพิ่มสะสมงานประเภทใด ซึ่งจะกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การเรียนรู้ โดยแนวคิดในการกำหนดจุดประสงค์ของเพิ่มสะสมจะยึดหลักแห่งความรู้ กระบวนการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมและประเมินตนเองตลอดระยะเวลาที่กำหนด เป็นการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และผู้เรียนยังสามารถกำกับดูแล และชื่นชมความก้าวหน้ากับ พัฒนาการของตนเอง

ขั้นที่ 2. การรวบรวมชิ้นงานและจัดการชิ้นงาน (Collect and Organize) สารสำคัญของเพิ่มสะสมงานก็คือ การสะสมและจัดระบบชิ้นงานซึ่งครูจะต้องวางแผนร่วมกับผู้เรียนว่าจะเก็บ รวบรวมชิ้นงานอย่างไร จะออกแบบเครื่องมือและวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้จัดระบบกับชิ้นงานอย่างไร การรวบรวมชิ้นงานไว้ในเพิ่มสะสมงานระหว่างดำเนินการ เป็นการรวบรวมชิ้นงานทั้งหมด ที่เกิดการ เรียนการสอน ในระยะเวลาที่กำหนด ขั้นของการรวบรวมชิ้นงานนี้ ผู้เรียนจะสามารถเห็นพัฒนาการและ ความก้าวหน้าของผลงานของตนเอง ชิ้นงานที่จะรวบรวมมี 2 ชนิด คือ งานหลักที่ทุกคนต้องทำ และงาน ที่ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ทำเองโดยอิสระ

ขั้นที่ 3. ขั้นการคัดเลือกชิ้นงาน (Select) การรวบรวมชิ้นงานจะมีจำนวนชิ้นงานมาก ซึ่งกระบวนการพัฒนาเพิ่มสะสมงานจะมีการพิจารณาคัดเลือกชิ้นงาน และต้องมีการตัดสินใจในเชิง วิชาการเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของชิ้นงาน เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของเพิ่มสะสมงาน กระบวนการ คัดเลือกชิ้นงานจะเกี่ยวกับเกณฑ์และมาตรฐาน ถ้าได้กำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า ก็จะทำให้การคัดเลือก ชิ้นงานสะดวกได้ชิ้นงานตรงกับความต้องการและเป้าหมายที่ตั้งไว้

สวัสดี ตีชื่น (2540) ได้กล่าวถึงลักษณะของชิ้นงานที่ควรคัดเลือกไว้ดังนี้

1. เป็นงานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการทำเพิ่มสะสมงาน
2. เป็นงานที่ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจ
3. เป็นงานที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือเป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ

4. เป็นงานที่มีประโยชน์สมควรแก่การเผยแพร่
5. เป็นงานที่สามารถใช้เป็นตัวอย่งที่ดีได้
6. เป็นงานที่ก่อให้เกิดความสามารถและการเรียนรู้ที่นำไปใช้ประโยชน์ได้
7. เป็นงานที่สอดคล้องกับความรับผิดชอบ งาน หรือ ภาระกิจของตน หรือครอบคลุมเนื้อหาสาระที่อยู่ในความสนใจ

ขั้นที่ 4. ขั้นสร้างสรรค์ผลงาน (Interject Personality) ระยะนี้เป็นการถ่ายทอดความสามารถในการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ และตกแต่งผลงานแฟ้มสะสมงานของแต่ละคนจะแตกต่างกัน แม้ว่าชิ้นงานจะเหมือนกัน ขั้นสร้างสรรค์ผลงานนี้จะสามารถสะท้อนถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ทักษะและความสามารถพิเศษของบุคคลนั้น ๆ

ขั้นที่ 5. ขั้นการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับชิ้นงาน (Reflect Metacognitively) การสะท้อนข้อมูลกลับหรือการแสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกต่องานที่เลือกไว้ในแฟ้มสะสมงาน สิ่งสำคัญสำหรับการสะท้อนข้อมูลกลับคือ การคิดย้อนกลับเกี่ยวกับความคิดของตัวเอง การพิจารณาไตร่ตรอง ในการกำกับดูแล และประเมินคุณภาพของงานและยังเกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดของผู้เรียน ในกระบวนการนี้ จะสามารถหาเหตุผลว่าทำไม งานชิ้นนี้จึงรวมอยู่ในแฟ้มสะสมงาน รวมทั้งการวิพากษ์วิจารณ์ชิ้นงานนั้น ๆ

ขั้นที่ 6. ขั้นตรวจสอบความสามารถของตนเอง (Inspect to Self-Assess) การที่ผู้เรียนได้ตั้งเป้าหมาย มีการตรวจสอบตนเอง จะมีส่วนเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งผู้เรียนจะได้ใช้ความรู้ความสามารถ สถิติปัญญา รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่องานของตนเองเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีอิสระ มีความสามารถประเมินตนเอง รวมทั้งตั้งเป้าหมายความสำเร็จได้ นอกจากการตรวจสอบความสามารถของตนเองจะมีจุดมุ่งหมายเชิงวิชาการแล้วยังเสริมสร้างทักษะทางสังคมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ปลูกฝังการยอมรับในความบกพร่องของตนเอง แสวงหาแนวทางในการแก้ไขในจุดบกพร่อง และเสริมสร้างจุดแข็งให้ดียิ่งขึ้น ในระยะนี้ผู้เรียนจะใช้ความคิดสร้างสรรค์ เกี่ยวกับความสำเร็จของชิ้นงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งหาแนวทางปรับปรุงชิ้นงานให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 7. ขั้นการทำงานให้สมบูรณ์และประเมินค่าผลงาน (Perfect and Evaluate) หลังจากผู้เรียนได้ตรวจสอบความสามารถและกำหนดแผนในการปรับปรุงผลงานแล้วก็จะเข้าสู่ระยะการทำผลงานให้สมบูรณ์ เพื่อให้พร้อมที่จะไปสู่การให้ระดับคะแนนดังนั้นการทำให้งานสมบูรณ์จะช่วยขัดเกลางาน ทำให้ผลผลิตที่ได้มีความสมบูรณ์ การให้คะแนนจะพิจารณาโดยเกณฑ์การให้คะแนนตามหัวข้อการประเมิน ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าโดยครูและผู้เรียน การประเมินจะเน้นความก้าวหน้าในผลงานของผู้เรียนแต่ละคนมากกว่าการเปรียบเทียบกับกลุ่ม

ขั้นที่ 8. ขั้นเชื่อมโยงและการประชุมสัมมนา (Connect and Conference) ขั้นการเชื่อมโยงและประชุมสัมมนา เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเสนอความสำเร็จของผลผลิต ผู้อื่นได้มีส่วนในการรับรู้ความสำเร็จนั้น จากการวิเคราะห์ ร่วมสนทนากันจะช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันมากขึ้น ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถของตนเอง ส่งเสริมการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการแสดงออกที่เหมาะสม การประชุมเพิ่มสะสมงานอาจทำในลักษณะสนทนาตัวต่อตัว จนไปถึงการแสดงออกอย่างเป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชิ้นงานและเพิ่มสะสมงาน

ขั้นที่ 9. ขั้นการทำให้ชิ้นงานมีคุณค่าทันสมัย (Inject and Eject to Update) ขั้นตอนนี้ถือว่ามีค่ามากขั้นตอนหนึ่ง เป็นการหมุนเวียนชิ้นงานเข้าออกเพิ่มสะสมงานซึ่งควรเกิดขึ้นสม่ำเสมอในการดำเนินการจัดทำเพิ่มสะสมงานเพื่อทำให้เพิ่มสะสมงานใหม่และทันสมัยอยู่เสมอ และช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้เป็นคนสนใจในเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ศึกษาหาชิ้นงานที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ และสอดคล้องกับเป้าหมายของเพิ่มสะสมงานที่กำหนด

ขั้นที่ 10. ขั้นยอมรับคุณค่าที่สมบูรณ์และนำเสนอผลงานด้วยความภาคภูมิใจ (Respect Accomplishments and with Pride) การจัดแสดงเพิ่มสะสมงานจะผนวกเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการของเพิ่มสะสมงานโดยให้ผู้เรียนเตรียม จัดนิทรรศการด้วยตนเอง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายหรือให้ผู้ปกครองได้ชม ซึ่งมีการกำหนดเวลาเอาไว้แน่นอน การนำเสนอผลงาน จะทำให้เกิดการยอมรับคุณค่าของผลงาน และเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ผู้เรียน

ทั้ง 10 ขั้นตอนของกระบวนการจัดทำเพิ่มสะสมงาน เป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ แต่ในกรณีที่ไม่อาจทำได้เนื่องจากครูและผู้เรียนมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ลักษณะเนื้อหาวิชาหรือขาดความชำนาญในการจัดทำเพิ่มสะสมงาน นักการศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการจัดทำเพิ่มสะสมงานให้เกิดความสำเร็จไว้ 3 แนวทางดังนี้

แนวทางที่ 1. สำหรับผู้ที่เริ่มดำเนินการจัดทำเพิ่มสะสมงาน อาจลดขั้นตอนลงให้เหลือเพียง 3 ขั้นตอนที่สำคัญคือ

- ขั้นที่ 1. ขั้นรวบรวมชิ้นงาน
- ขั้นที่ 2. ขั้นเลือกชิ้นงาน
- ขั้นที่ 3. ขั้นสะท้อนข้อมูลย้อนกลับ

แนวทางที่ 2. สำหรับผู้ต้องการขยายให้ละเอียดยิ่งขึ้นอาจทำเป็น 6 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นที่ 1. ขั้นกำหนดโครงการและจุดประสงค์

ขั้นที่ 2. ขั้นรวบรวมชิ้นงาน

ขั้นที่ 3. ขั้นเลือกชิ้นงาน

ขั้นที่ 4. ขั้นสะท้อนข้อมูลย้อนกลับ

ขั้นที่ 5. ขั้นทำให้สมบูรณ์

ขั้นที่ 6. ขั้นนำเชื่อมโยงความสัมพันธ์

แนวทางที่ 3. สำหรับผู้ที่ต้องการให้งานสมบูรณ์คือทำให้ครบทั้ง 10 ขั้นตอนที่กำลังกล่าวมาข้างต้น

ข้อจำกัดควรระวังในการจัดทำแฟ้มสะสมงาน

ถึงแม้ว่าการใช้แฟ้มสะสมงานในการเรียนการสอน จะได้รับการยอมรับว่าเป็นการประเมินและกระบวนการที่ดีที่สุดในขณะนี้ แต่ถ้าจะพิจารณาตามหลักและกระบวนการของแฟ้มสะสมงานแล้วเราจะพบว่าแฟ้มสะสมงานมีข้อจำกัดบางประการที่ควรคำนึงถึง คือ

1. การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน เป็นการประเมินที่ค่อนข้างจะเป็นอัตนัย คือ การตีความหมายของงานจากแฟ้มสะสมงาน มีแนวโน้มจะถูกแปลความหมายแตกต่างกันไป ตามความเห็นของผู้ประเมิน แต่ถ้าหากการประเมินมีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน และเป็นไปอย่างเที่ยงธรรมแล้วก็จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน (ส. วาสนา ประवालพุกษ์, 2538 : 43) ปัญหาความเที่ยงตรงของการประเมินแฟ้มสะสมงานนี้สามารถแก้ไขได้โดย การกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน อาจตรวจสอบแฟ้มโดยใช้ผู้ประเมินหลายคน นอกจากนี้การที่เปิดโอกาสให้เรียนได้ประเมินตนเองก็ถือว่าเป็นแนวทางการประเมินที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และเป้าหมายเพื่อสร้างความภูมิใจ มุ่งให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจในชีวิต ซึ่งเป็นผลการประเมินที่อาจไม่พบได้ด้วยวิธีประเมินแบบอื่น ๆ

2. การจัดทำแฟ้มสะสมงาน ใช้เวลาค่อนข้างมาก เพราะการพัฒนาผู้เรียนตามกระบวนการต่าง ๆ แต่ละกระบวนการต้องใช้ความละเอียดละออ ทั้งครูและผู้เรียนต้องใช้เวลาในการทำงานมากขึ้น ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน (Popham, 1995 : 171) เพื่อให้แฟ้มสะสมงานเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด การพัฒนาตนเองผู้เรียนแต่ละคนจะใช้ระยะเวลาต่างกัน ดังนั้น หากใช้เวลาในการประเมินแฟ้มสะสมงานสั้น ก็อาจทำให้ผู้เรียนบางคนยังไม่สามารถพัฒนาตนเองตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้

3. การมอบหมายให้ผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมงาน ต้องยึดหลักการให้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลาง ดังนั้นงานส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับความสนใจและความสามารถของผู้เรียน หลักการนี้จะใช้ได้ดีในกรณีที่ผู้เรียนรับผิดชอบตนเอง และกระตือรือร้นในการทำงาน แต่ถ้าผู้เรียนคนใดไม่พร้อมที่จะเรียนรู้ตามขอบข่ายของวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่กำหนด การจัดทำแฟ้มสะสมงานก็อาจไม่สามารถ

ประเมินผู้เรียนตามความสามารถที่แท้จริงได้เพราะตามหลักการนี้ถ้าบังคับให้ผู้เรียนทำแฟ้มสะสมงานก็จะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ยาก ดังนั้นวิธีการโน้มน้าวผู้เรียนและสื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมงาน รวมทั้งการให้แรงจูงใจต่าง ๆ ก็จะสามารถลดผลกระทบจากข้อจำกัดนี้ได้

4. โดยธรรมชาติของแฟ้มสะสมงาน ครูจะสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เลือกชิ้นงานที่สำคัญที่มีจุดเด่นของตนเองเป็นหลัก ดังนั้นจึงส่งผลกระทบต่อความเป็นตัวแทนของหลักสูตรทั้งหมด ในทางการศึกษา จึงได้ให้ความสำคัญของการจัดทำแฟ้มสะสมงานขณะดำเนินการซึ่งจะรวบรวมหลาย ๆ เนื้อหาที่ครอบคลุมเป้าหมายของการเรียนรู้มากกว่าที่จะประเมินเพียงงานชิ้นที่สำคัญที่สุด

4.7. การประเมินแฟ้มสะสมงาน

4.7.1 หลักการประเมินแฟ้มสะสมงาน

ในการปฏิบัติงานใด ๆ ในชีวิตจริงนั้นมีแนวทางไปสู่ความสำเร็จหลายแนวทางและคำตอบที่ได้ก็มีใช่คำตอบที่ถูกเพียงคำตอบเดียว หรือมีผลอย่างไรอย่างหนึ่งเสมอไป ในการประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริงของผู้เรียนก็เช่นเดียวกัน ต้องคำนึงอยู่เสมอว่า งานหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ผู้เรียนจะมีแนวทางไปสู่ความสำเร็จของตนได้ต่าง ๆ กัน ดังนั้นคำตอบที่ได้จากการประเมินผลตามสภาพชีวิตจริงจึงไม่เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้เสมอไป การตรวจให้คะแนนจึงไม่สามารถให้ได้ อย่างชัดเจนแน่นอนเหมือนตรวจให้คะแนนข้อสอบแบบเลือกตอบ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539) ดังนั้น การตรวจให้คะแนนจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การตัดสินคุณค่าของงานจะเปรียบเทียบกับสมรรถภาพของตนเอง มากกว่าที่จะเน้นการเปรียบเทียบระหว่างบุคคล

การประเมินแฟ้มสะสมงาน ครูควรให้คำแนะนำในการปรับพฤติกรรมและผลงานของผู้เรียนเป็นสำคัญ การตรวจแฟ้มสะสมงานจึงไม่ควรกาสีแดงในสิ่งผิด หรือไม่ควรประพุดิเท่านั้น หากแต่ควรให้คำชี้แจง แนะนำ ค่ายกย่องชมเชย เพื่อเป็นการปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น หรือแก้ไขให้ถูกต้อง (ส. วาสนา ประवालพฤษ, 2538 : 42) การประเมินแฟ้มสะสมงานจึงเป็นวิธีที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาหลายท่าน ได้ยอมรับว่าถ้ามีการประเมินแฟ้มสะสมงานได้ตรงตามลักษณะ มีเกณฑ์มาตรฐานอย่างชัดเจน ที่จะสะท้อนถึงความสามารถการถ่ายทอดความรู้ และการประเมินความรู้ความคิด รวมทั้งผู้ประเมินได้ทำการประเมินอย่างถูกต้องยุติธรรมแล้ว การประเมินแฟ้มสะสมงานจะให้ประโยชน์อย่างสูงสุด

นอกจากนี้การประเมินค่าเพิ่มสะสมงาน ยังต้องมีการประเมินอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม เพื่อให้การให้ข้อมูลย้อนกลับระหว่างครูและนักเรียนดำเนินควบคู่กันไปกับการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา ตลอดภาคเรียน

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539) ได้เสนอหลักการสำคัญที่ต้องคำนึงในการประเมินผลเพิ่มสะสมงาน 3 ประการดังนี้

1. ในด้านเนื้อหาวิชา ผู้สอนจะเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับความสำเร็จของผู้เรียน ในเนื้อหาวิชาตามหลักสูตร ดังนั้นการประเมินผลก็ต้องสะท้อนสาระของเนื้อหาวิชาที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. หลักการเรียนรู้ เนื่องจากการเรียนได้เน้นกระบวนการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางการประเมินผลจึงต้องเน้นให้ผู้เรียนได้สะท้อนข้อมูลย้อนกลับในกระบวนการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญ
3. หลักความเสมอภาค ยุติธรรม คือการคำนึงถึงมาตรฐานต่าง ๆ ของบุคคลผู้เรียนมีความแตกต่างกันทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และพฤติกรรม ดังนั้นการประเมินจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างภายในของบุคคล และจะต้องพัฒนาให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคลด้วย

สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของการประเมินค่าเพิ่มสะสมงาน คือ การประเมินผลโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงและพัฒนาตนเองการประเมินโดยคำนึงถึงเป้าหมายและเนื้อหาวิชาที่กำหนดไว้ และการประเมินผลนั้นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการเรียนการสอนตลอดภาคการเรียน

4.7.2 ผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพิ่มสะสมงาน

การประเมินค่าเพิ่มสะสมงาน ต้องอาศัยความคิดเห็นร่วมกันจากหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อช่วยในการให้ข้อมูลที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างสมบูรณ์ โดยผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินงาน และแสดงความคิดเห็นต่องานที่ตนทำ ครู เพื่อน และผู้ปกครองจะเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะวิพากษ์วิจารณ์ผลงานนั้น (Arter, 1995) ดังนั้นผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลเพิ่มสะสมงานจึงประกอบด้วย

1. ตัวผู้เรียน ผู้เรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ในการประเมินผลเพิ่มสะสมงาน เพราะหลักการที่สำคัญของเพิ่มสะสมงานคือ การประเมินพัฒนาการของตนเอง ผู้เรียนจะพิจารณาคูณภาพผลงาน ไตร่ตรองเกี่ยวกับการเรียนรู้ของตนเองและพิจารณาย้อนกลับไปว่า เรียนอย่างไร ผลงานที่จัดทำ

ขึ้นเป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ ผู้เรียนสามารถที่จะประเมินงานของตนเองได้อย่างไม่เป็นทางการ โดยการสะท้อนข้อมูลกลับต่อชิ้นงานของตนเอง และตรวจสอบแฟ้มสะสมงานทั้งหมดส่วนการประเมินตนเองอย่างเป็นทางการมักจะใช้เครื่องมือที่กำหนดร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน

การตรวจสอบและประเมินตนเอง มีการดำเนินงานหลายวิธีดังนี้

1. การสร้างเกณฑ์และองค์ประกอบ ในการตรวจสอบผลโดยการตรวจสอบผลงานโดยรวมของตนเอง โดยเกณฑ์นั้นเกิดจากการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน

2. การตรวจสอบตนเองโดยใช้แบบสำรวจรายการ สามารถกำหนดได้ด้วยตนเองหรืออาจกำหนดร่วมกันระหว่างครูและผู้เรียน แบบสำรวจรายการนี้ ต้องใช้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมว่าผู้เรียนได้ทำหรือไม่ได้ทำกิจกรรมใดบ้าง

3. การตั้งจุดมุ่งหมายของตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตั้งจุดมุ่งหมาย แล้วบันทึกผลการเรียนรู้ของตนเองตามจุดมุ่งหมายทั้งขึ้น การบันทึกมีหลายลักษณะ เช่น

3.1 การบันทึกการเรียนรู้ (Learning Logs) เป็นการบันทึกประจำวันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ เรียนรู้เชิงวิชาการ

3.2 การบันทึกความคิดเห็น (Reflective Journals) เป็นการบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลา โดยได้แสดงความรู้สึก และความคิดเห็นลงไปด้วย

3.3 การวิเคราะห์จุดเด่นและขอบเขตที่เกี่ยวข้อง เป็นการบันทึกถึงจุดเด่นของงาน และใช้ทักษะในการคิดวิเคราะห์ เพื่อเสนอว่าจุดเด่นนั้นมีส่วนประกอบใดเกี่ยวข้องบ้าง

2 ครู การประเมินแฟ้มสะสมงานโดยครู เป็นสิ่งสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง เนื่องจากครูจะเป็นผู้ประเมินและสะท้อนสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนควรปรับปรุง เป็นการเสนอแนวทางที่จำเป็นที่บางครั้งผู้เรียนอาจมองข้ามประเด็นนั้นไป ครูควรประเมินผลงานของผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ โดยครูต้องทราบว่ามีแฟ้มสะสมงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ส่วนการตัดสินผลการทำแฟ้มสะสมงาน ครูควรพิจารณาความสามารถของผู้เรียนโดยเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานนี้ผู้เรียนสามารถนำไปประเมินเพื่อพัฒนางานของตนเองได้

3 กลุ่มเพื่อน ควรมีโอกาสในการประเมินแฟ้มสะสมงานกันเองในกลุ่มเพื่อขยายแนวคิดที่กว้างและสร้างเสริมคุณลักษณะความมีเหตุผล การประเมินโดยเพื่อน อาจประเมินตัวต่อตัว หรือประเมินเป็นกลุ่ม โดยใช้เกณฑ์ที่กำหนดร่วมกันระหว่างครูกับผู้เรียน การประเมินโดยกลุ่มเพื่อนยังเป็นการสร้างสรรค์ความร่วมมือ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของบุคคล ในการดำรงชีวิตในสังคมร่วมกัน

4 ผู้ปกครอง การประเมินโดยผู้ปกครอง จะประเมินออกมาในลักษณะสะท้อนสภาพความสำเร็จหรือไม่สำเร็จของผู้เรียน ไม่เน้นการประเมินในลักษณะการให้ระดับคะแนน การที่ผู้ปกครองได้ตรวจสอบและศึกษาแฟ้มสะสมงานของผู้เรียนจะทำให้ผู้ปกครองได้เข้าใจ และเห็นถึงสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ หรือไม่ได้เรียนรู้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้สามารถให้ความช่วยเหลือผู้เรียนได้ตรงประเด็น

ความร่วมมือกันจากทุก ๆ ฝ่าย ในการประเมินผลแฟ้มสะสมงาน เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน เมื่อครูเป็นผู้ประเมินงาน ในขณะที่ผู้เรียนรับผิดชอบประเมินผลงานของตนเอง ครูจึงต้องมีการพัฒนาตนเองให้สามารถประเมินตามสภาพจริงได้ สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นและสามารถพัฒนาเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์

4.7.3. แนวทางการประเมินค่าแฟ้มสะสมงาน

แนวทางในการประเมินค่างานแฟ้มสะสมงาน มีผู้เสนอไว้หลายแนวทางดังนี้

Kuhs (1994 : 335) ได้เสนอวิธีเบื้องต้นไว้ 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1. ประเมินแฟ้มสะสมงานแต่ละชิ้นโดยใช้เกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubric) จากนั้นก็รวมค่าเฉลี่ยคะแนน เป็นคะแนนรวมของแฟ้มสะสมงาน

วิธีที่ 2. ให้ค่าคะแนนแยกตามสมรรถภาพหรือจุดมุ่งหมาย โดยการให้คะแนนหลักฐานแต่ละชิ้นใช้เกณฑ์ให้คะแนนในแต่ละสมรรถภาพที่กำหนดขึ้นตามวัตถุประสงค์ แล้วนำมาหาคะแนนเฉลี่ย

วิธีที่ 3 ประเมินภาพรวมของแฟ้มสะสมงาน โดยการให้คะแนนแฟ้มสะสมงานทั้งฉบับ ใช้เกณฑ์การให้คะแนนที่กำหนดขึ้นโดยเฉพาะ

อากรณ บางเจริญพรพงศ์ (2541 : 61) เสนอแนวทางของการประเมินแฟ้มสะสมงานไว้ 2 แนวทางคือ

1. ไม่ให้เกรด เป็นการประเมินที่ครูต้องการดูพัฒนาการของผู้เรียน มากกว่าการเปรียบเทียบกับคนอื่นนอกจากนี้การไม่ให้เกรดทำให้นักเรียนไม่กังวล เกิดความมั่นใจสูง และยังได้รับคำวิจารณ์ จากผู้อื่นอย่างจริงใจ

2. ให้เกรด ซึ่งจำแนกได้ดังนี้

2.1 ให้เกรดชิ้นงานหรือหลักฐานการนำเข้าแฟ้ม

- 2.2 เลือกชิ้นงานที่ดีที่สุดเพื่อให้เกรด โดยครูและผู้เรียนกำหนดชิ้นงานที่จะให้เกรดและร่วมกันกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์
- 2.3 ให้เกรดงานแต่ละชิ้นงาน ด้วยเกณฑ์มาตรฐานที่ครูและผู้เรียนกำหนดขึ้น
- 2.4 การให้เกรดสำหรับเพิ่มผลงานทั้งฉบับ โดยใช้เกณฑ์รวมในการพิจารณาเพิ่มสะสม งานทั้งเพิ่ม
- 2.5 การให้น้ำหนักความสำคัญในแต่ละหัวข้อของรายการประเมินในเพิ่มสะสมงานโดยให้น้ำหนักแต่ละชิ้นงานต่างกัน

4.7.4. เครื่องมือการประเมินค่าเพิ่มสะสมงาน

ในการประเมินเพิ่มสะสมงานนั้น จำเป็นต้องมีเครื่องมือประกอบ เพื่อเป็นหลักฐานและข้อมูลประกอบการพิจารณาประเมินพัฒนาการของผู้เรียน เครื่องมือที่ใช้ประกอบมีหลายชนิดสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. แบบฟอร์มการจดบันทึก เป็นเครื่องมือที่ใช้ประกอบการสังเกต หรือสัมภาษณ์ รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการประเมินตนเอง เช่น แบบสำรวจรายการ (Checklist) มาตรฐาน (Rating Scale) การจัดอันดับ (Ranking) การบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal record) เป็นต้น เครื่องมือเหล่านี้ จะสร้างขึ้นโดยครูและผู้เรียน โดยอาศัยเป้าหมายของการจัดทำเพิ่มสะสมงาน เป็นแนวทางในการกำหนดข้อความหรือประเด็นต่าง ๆ ในเครื่องมือ การประเมินโดยใช้แบบฟอร์มจดบันทึกต้องใช้ร่วมกับคู่มือการประเมิน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประเมินสามารถจดบันทึกให้อยู่ในรูปแบบเดียวกันและประเมินผู้เรียนโดยใช้หลักการเดียวกัน

2. แบบกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubric Assessment หรือ Scoring Rubric) เป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นแนวทางประเมินการปฏิบัติงานของผู้เรียน เรียกว่า “รูบริก” มาจากภาษาลาตินว่า “Rubricaterra” เป็นคำที่ใช้ในสมัยโบราณเกี่ยวกับศาสนาซึ่งหมายถึง การทำเครื่องหมายสีแดงไว้บนสิ่งสำคัญ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539 : 54-55) ดังนั้นรูบริกก็คือ แนวทางการให้คะแนน ซึ่งจะต้องกำหนดมาตรฐานวัด และรายการของคุณลักษณะที่บรรยายถึงความสามารถในการแสดงออกของแต่ละจุดในมาตรวัดไว้อย่างชัดเจน รูบริกจึงเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้ประเมินเพื่อให้ทราบว่า ผู้เรียนรู้อะไรและทำอะไรได้มากน้อยแค่ไหน รูบริกจึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ ทำให้เป้าหมายของการแสดงออกของผู้เรียนมีความชัดเจน นำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์ หรือ สมรรถภาพที่สำคัญได้

รูปรีมีประโยชน์หลายประการดังนี้

1. ช่วยพัฒนาผลงานของผู้เรียน ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการติดตามการพัฒนาผลงานของผู้เรียนด้วย
2. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนได้พิจารณาคุณภาพงานของตนเองและผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีความรับผิดชอบต่องานตนเอง
3. ช่วยลดเวลาที่ครูต้องใช้สำหรับการประเมินงานผู้เรียน เพราะผลการประเมินบางส่วนมาจากผู้เรียนร่วมประเมินกันเอง
4. ครูสามารถปรับปรุงรูปรีให้เหมาะสมกับการประเมินผลงานของผู้เรียนที่ต่างกัน
5. เป็นสิ่งที่ใช้ง่าย และอธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ง่าย

การให้คะแนนรูปรี มีวิธีการกำหนด 2 แบบ คือ

1. การให้คะแนนเป็นภาพรวม (Holistic Scoring) คือการให้คะแนนงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง โดยดูภาพรวมของชิ้นงานว่ามีคุณลักษณะเป็นอย่างไร แล้วเขียนอธิบายคุณภาพของงานหรือความสำเร็จของงานเป็นชิ้น ๆ โดยอาจแบ่งระดับคุณภาพตั้งแต่ 0-4 หรือ 0-6 โดยวิธีการกำหนดคะแนนหลายวิธีดังนี้

วิธีที่ 1. แบ่งงานตามคุณภาพออกเป็น 3 กองคือ

กองที่ 1. เป็นงานที่มีคุณภาพเป็นพิเศษ และเขียนอธิบายลักษณะของงาน

กองที่ 2. เป็นงานที่ยอมรับได้ และเขียนอธิบายลักษณะของงาน

กองที่ 3. เป็นงานที่ยอมรับได้น้อย หรือยอมรับไม่ได้ และเขียนอธิบายลักษณะของงาน

จากนั้น ก็นำงานแต่ละกองออกมาให้คะแนนโดยให้ลดหลั่นกันตามลำดับ ส่วนงานที่ยอมรับไม่ได้หรือไม่ได้เกิดจากความพยายามให้คะแนนเป็น 0

วิธีที่ 2. กำหนดระดับความผิดพลาด โดยพิจารณาความบกพร่องของ คำตอบว่ามีมากน้อยเพียงใด แล้วหักคะแนนจากระดับสูงมาที่ระดับ ดังนี้

คะแนน 4 หมายถึง คำตอบถูก แสดงเหตุผลถูกต้อง แนวคิดชัดเจน

คะแนน 3 หมายถึง คำตอบถูก เหตุผลถูกต้อง มีข้อผิดพลาดเล็กน้อย

คะแนน 2 หมายถึง เหตุผลผิดพลาด แต่มีแนวทางที่จะนำไปสู่ คำตอบ

คะแนน 1 หมายถึง แสดงวิธีคิดเล็กน้อยแต่ไม่ได้คำตอบ

คะแนน 0 หมายถึง ไม่ตอบหรือตอบไม่ถูก

วิธีที่ 3. กำหนด ระดับและคำอธิบายโดยอธิบายคุณภาพตามระดับ จากสูงสุดถึงต่ำสุด เช่น เกณฑ์การให้คะแนนความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาสาระ อาจกำหนดดังนี้

คะแนน 4 หมายถึง การสาธิตหรือแสดงออกให้เห็นถึงการเข้าใจที่สมบูรณ์ครบถ้วน ถูกต้องแม่นยำในหลักการความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงของงานหรือสถานการณ์ที่กำหนด รวมทั้งเสนอแนวคิดใหม่ที่แสดงถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงเกณฑ์ หรือลักษณะของข้อมูล

คะแนน 3 หมายถึง การแสดงออกให้เห็นถึงการเข้าใจที่สมบูรณ์ ครบถ้วน ถูกต้องในหลักการ ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงของงานหรือสถานการณ์ที่กำหนด

คะแนน 2 หมายถึง การแสดงออกให้เห็นถึงการเข้าใจที่ไม่สมบูรณ์ ครบถ้วนถูกต้องในหลักการ ความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงของงานหรือสถานการณ์ที่กำหนดในบางส่วน

คะแนน 1 หมายถึง การแสดงออกให้เห็นถึงความเข้าใจในหลักการความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงหรือสถานการณ์ที่กำหนดน้อยมาก และเข้าใจไม่ถูกต้องในบางส่วน

คะแนน 0 หมายถึง ไม่แสดงความคิดเห็นใด ๆ

โดยปกติระดับของรูปรีด จะต้องมีการพิจารณาว่า ระดับใดจะเป็นที่ยอมรับได้จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป มีคำอธิบายถึงการแสดงออกที่ยอมรับได้ เพราะผู้เรียนแสดงออกถึงความเข้าใจที่สมบูรณ์ครบถ้วน ถูกต้องในหลักการความคิดรวบยอด ข้อเท็จจริงของงานหรือสถานการณ์ที่กำหนด

2. การให้คะแนนแบบแยกองค์ประกอบหรือเกณฑ์ย่อย (Analytic Scoring)

เพื่อประเมินคุณภาพงานหรือความสามารถของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน จึงได้มีการแยกองค์ประกอบของการให้คะแนน และอธิบายคุณภาพของงานในแต่ละองค์ประกอบเป็นระดับซึ่งอาจสรุปได้ว่า เกณฑ์การให้คะแนนแบบนี้ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1.เป็นแนวทางต่าง ๆ ที่จะใช้พิจารณาชิ้นงานหรืออาจจะเรียกว่าองค์ประกอบหรือรายการที่จะประเมิน เช่น จุดมุ่งหมาย การจัดองค์ประกอบรายละเอียด หลักไวยากรณ์ ตัวสะกด เป็นต้น

ส่วนที่ 2 . เป็นคำอธิบายถึงระดับคุณภาพของแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งเรียงลำดับตั้งแต่สูงสุดจนถึงต่ำสุด ซึ่งจะกำหนดระดับคุณภาพเป็นกี่ระดับ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

5. การใช้แฟ้มสะสมงานในการศึกษาพยาบาล

การจัดการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์ในปัจจุบันได้คำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

เพื่อให้นักศึกษาพยาบาลเป็นผู้ที่มีความรู้ที่กว้างขวาง ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้งนี้การเรียนการสอนภาคปฏิบัติยังถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาพยาบาล เพราะการส่งเสริมทักษะการพยาบาลให้เกิดได้นั้นจะต้องศึกษาจากสภาพจริงของผู้ป่วย นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริงกับผู้ป่วย สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง จึงอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาพยาบาล มีการนำหลักฐานการเรียนรู้จากสภาพจริงมาใช้เป็นเวลานานแล้ว แต่ยังไม่มีการกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนหรือการประเมินผลที่ชัดเจนในรูปแบบของการประเมินสภาพจริงนั้น

การใช้ข้อมูลหลักฐานประกอบการเรียนรู้ในการศึกษาพยาบาล เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับผู้ป่วย เช่น ประวัติผู้ป่วย ประวัติการรักษา แผนการรักษาพยาบาลที่ผู้ป่วยเคยได้รับ หรือแม้กระทั่งการบันทึกทางการพยาบาล ซึ่งข้อมูลหรือหลักฐานเหล่านี้จะเอื้อให้การปฏิบัติการพยาบาลและการศึกษาผู้ป่วยเป็นไปได้อย่างถูกต้องตรงกับสภาพจริงของผู้ป่วยมากที่สุด การบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานเหล่านี้เป็นขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน เพียงแต่ยังไม่ได้นั้นหลักการของการพัฒนาแฟ้มสะสมงาน ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการเรียนการสอน และหลักการประเมินผลที่เน้นจากสภาพจริงหรือจากหลักฐานที่ผู้เรียนแสดงออกเท่านั้น

การใช้แฟ้มสะสมงานในการศึกษาพยาบาลจึงถือว่าเป็นเรื่องค่อนข้างใหม่ โดยเฉพาะในประเทศไทยยังไม่มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แฟ้มสะสมงานใช้อย่างเต็มรูปแบบ และยังพบว่ามีการศึกษาเรื่องนี้ค่อนข้างน้อย ทั้งๆที่ ในต่างประเทศได้มีการใช้อย่างแพร่หลาย และพบว่าประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอนเป็นอย่างดี นักศึกษาพึงพอใจ และสามารถปฏิบัติการพยาบาลได้ดีขึ้น นอกจากนี้แฟ้มสะสมงานยังได้รับการทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ ในการวัดทักษะที่จำเป็นของนักศึกษาพยาบาล คือ การคิดวิเคราะห์ญาณ ทักษะการให้การพยาบาล และทักษะการติดต่อสื่อสาร (Martin and others , 1997)

ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลในการจัดการศึกษาพยาบาล “ แฟ้มสะสมงาน ” จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาใช้กับการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยได้ เพราะนอกจากจะส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว นักศึกษายังมีโอกาสได้ศึกษาสิ่งที่ตนเองคาดหวังและต้องการเรียนรู้ มีโอกาสประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง แสวงหาแนวทางการเรียนรู้ตามความสามารถของตนเอง แล้วยังช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินผลการเรียนรู้ได้ตรงตามสภาพจริงของผู้เรียนมากที่สุด

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6. 1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิจารณ์ในนักศึกษาพยาบาล

เอื้อญาติ ชูชื่น (2536) ศึกษาผลของการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามแนวทฤษฎีของ โรเบิร์ต เอช เอนนิส ที่มีต่อความสามารถทางการคิดอย่างวิจารณ์ของ นักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ ชั้นปีที่ 4 จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 30 คน และกลุ่มทดลอง 30 คน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่ได้รับการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้คะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่ได้รับการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้คะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่ากลุ่มนี้ได้รับการเรียนการสอนตามปกติ

อรพรรณ ลีบุญธวัชชัย (2538) ได้ศึกษาวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนิสิตนักศึกษา กับแบบการสอนของอาจารย์ต่อการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาพยาบาล โดยศึกษาในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย ใช้เวลาในการทดลอง 20 ชั่วโมง ผลการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการสอนแบบพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีคะแนนความคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักศึกษาที่ได้รับการเรียนการสอนแบบเดิมที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และนักศึกษาในกลุ่มนี้ได้รับการเรียนการสอนแบบพัฒนาความคิดวิจารณ์ มีคะแนนความคิดวิจารณ์หลังการทดลองสูงกว่าการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 เมื่อวิเคราะห์ผลปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบบการเรียนของนักศึกษา กับแบบการสอนของอาจารย์ พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและเมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของนักศึกษาตามแบบการเรียน พบว่า นักศึกษาที่มีแบบการเรียน แบบการอ่านสามารถพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักศึกษาที่มีแบบการเรียนการเห็น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักศึกษาที่มีแบบการเรียนแบบอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ การวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นว่าแบบการสอนที่พัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณให้นักศึกษาได้ทุกแบบการเรียน

มุกข์ดา ผดุงยาม (2539) ศึกษารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการวินิจฉัยการพยาบาลที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักศึกษาพยาบาล โดยศึกษาใน นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สวรรค์ประชารักษ์ จำนวน 38 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 19 คน โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามปกติ ผลการศึกษาพบว่า ความสามารถในการวินิจฉัยการพยาบาลในนักศึกษาในกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และความสามารถในการวินิจฉัยการพยาบาลในกลุ่มทดลองภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพ็ญภา แดงด้อมยุทธ์ (2539) ศึกษาผลของการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อความสามารถในการใช้ กระบวนการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2538 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน กลุ่มควบคุม 50 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาล ของนักศึกษาพยาบาลภายหลังได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนการทดลอง และความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มนี้ได้รับการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่า กลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เบญจวรรณ ศรีโยธิน (2539) ศึกษาผลการสอนทางพยาบาลศาสตร์ที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณต่อความรู้ และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล โดยศึกษาในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี จำนวน 91 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยแบบการสอนที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นเสนอปัญหา ขั้นฝึกการคิด ขั้นเสนอผลการคิด และขั้นประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และความสามารถในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล โดยรวมของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองภายหลัง การทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ความสามารถในการกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา และความสามารถในการประเมินผลของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Behrens (1996) ศึกษาถึงการใช้แบบวัดความคิดวิจารณ์ของ Watson และ Glaser ฟอรัม A และฟอรัม B (WGCTA) ในการปฏิบัติเชิงวิชาการของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตร โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นปีที่ 1 จำนวน 172 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยศึกษาในปี 1989 ถึง 1991 ทุก ๆ ภาคการศึกษา วัดความคิดวิจารณ์จาก WGCTA ฟอรัม A และฟอรัม B สลับกันเป็นคนละภาคการศึกษา จากนั้นมาศึกษาถึงคะแนนรวมในนักศึกษาแต่ละคนแล้ววิเคราะห์ข้อมูลออกมา ผลการศึกษาพบว่า แบบวัด WGCTA สามารถทำนายผลสัมฤทธิ์ของการเรียนได้ โดยมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติการพยาบาลในระดับสูง ซึ่งแสดงผลจากคะแนนเฉลี่ย (GPA) นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างอายุและความสามารถทางการคิดวิจารณ์ด้วย

Perciful and Nester (1996) ศึกษาผลของการพัฒนาทักษะในการคิดวิจารณ์และความรู้ของนักศึกษาพยาบาลโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ทำการทดลองในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ที่กำลังหมุนเวียนฝึกปฏิบัติในวิชาการพยาบาลจิตเวช โดยใช้ทฤษฎีของ Ausubel's Assimilation เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 84 คน ใช้เวลาในการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนรวมทั้งสิ้น 71 ชั่วโมง เนื้อหาที่สอนจะเน้นบทบาทของการปฏิบัติการพยาบาลจิตเวชในคลินิก หลังจากนั้นวัดความคิดวิจารณ์โดยใช้แบบวัดของการพยาบาลจิตเวชของ NLN ประเมินและวิเคราะห์โดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในเรื่องความรู้ แต่กลุ่มทดลองมีการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่า และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อวิธีการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน

Maynard (1996) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการคิดวิจารณ์กับความสามารถเชิงวิชาชีพการพยาบาล โดยใช้กรอบแนวคิด Benner โดยศึกษาในบัณฑิตพยาบาลจำนวน 30 คน องค์ประกอบของความสามารถเชิงวิชาชีพการพยาบาลที่ศึกษา คือ ภาวะความเป็นผู้นำ การดูแลผู้ป่วยในระยะวิกฤต การสอน การประสานงาน การวางแผนประเมินผล การติดต่อสื่อสาร และการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ทำการวัดความสามารถในการคิดวิจารณ์ตลอดระยะเวลาที่ฝึกปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่าความสามารถในการคิดวิจารณ์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามประสบการณ์การฝึกปฏิบัติ แต่สิ่งที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ คะแนนการปฏิบัติการพยาบาล และพบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการคิดวิจารณ์กับความสามารถในการปฏิบัติเชิงวิชาชีพการพยาบาล

Sedlak (1997) ได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี ในขณะที่เริ่มฝึกปฏิบัติงานเป็นครั้งแรก ศึกษาโดยวิธีการสัมภาษณ์ การเขียนบทความ และการสังเกตในห้องปฏิบัติการ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาเกิดการพัฒนาคิดวิจารณ์ญาณโดยมีการพัฒนาแนวคิดของตนต่อวิชาชีพ พัฒนาการเป็นผู้มีแนวคิดอย่างสมบูรณ์ พัฒนาแนวคิดในการให้การดูแล และพัฒนาแนวคิดในการที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง

6. 2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยตนเองและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

นรินทร์ บุญชู (2532) ศึกษาลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยใช้แบบวัดลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ดัดแปลงมาจากแบบวัด SDLRS (Self-Directed Learning Readiness Scale) ของ Guglielmino โดยนำมาวัดในนักศึกษาที่แจ้งขอจบในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2530 จำนวน 1,050 คน พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับสูง 2 ด้านคือ การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ส่วนการมองอนาคตในแง่ดี ความรักในการเรียน มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษา และทักษะการแก้ปัญหา การเรียนแบบริเริ่มและอิสระอยู่ในระดับกลาง

สุภมาส ทองใส (2535) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนประเภทอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยใช้เครื่องมือของ นรินทร์ บุญชู โดยใช้จำนวนนักศึกษา 420 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน คือ มโนคติของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความรักในการเรียน ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ การมองอนาคตในแง่ดี และความคิดสร้างสรรค์

สมคิด อิศระวัฒน์ (2538) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพต่าง ๆ และบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากท้องถิ่นหรือสถาบัน จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยจัดทำขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของคนไทยคือ 1) การอ่านหนังสือ

ดูงาน เข้าไปอยู่ด้วยหรือคลุกคลี ฟัง สังเกต สอบถาม 2) คิด วิเคราะห์ 3) ลงมือทำและ 4) ประเมินผล จุดเริ่มต้นของแต่ละบุคคลอาจไม่เหมือนกัน แต่ขั้นที่ 2-4 จะเหมือนกันทุกคน คุณสมบัติของคนซึ่งเรียนรู้ด้วยตนเองคือ ต้องเป็นคนช่างสังเกต ช่างคิด วิเคราะห์ เป็นนักปฏิบัติ และเป็นนักประเมินผล นอกจากนี้ ยังต้องเป็นคนที่มีความเพียรพยายาม ตั้งใจจริง แหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง คือ ลงมือ จากผู้รู้ จากเพื่อน และการทำงาน สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองคือ บุคลิกภาพของพ่อแม่ หรือบุคคลใกล้ชิด สิ่งแวดล้อม และวิธีการสอน

นฤมล เกื่อนมา (2539) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อมในวิทยาลัยกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยดัดแปลงแบบสอบถามของสุภมาส ทองใส กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล จำนวน 364 คน ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่า อุตมโนทัศน์ในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองอยู่ในระดับสูง ส่วนความคิดสร้างสรรค์ การมองอนาคตในแง่ดี ความรักในการเรียน การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ และความสามารถในการใช้ทักษะ การศึกษาและทักษะการแก้ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อวิชาชีพ สภาพแวดล้อมในวิทยาลัยด้านหลักสูตร อาจารย์และเพื่อน และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลโดยรวม และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็เป็นตัวแปรพยากรณ์ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิไลพร มณีพันธ์ (2539) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อมในการทำงานกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร โดยดัดแปลงแบบวัดของ นรินทร์ บุญชู กลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลประจำการ จำนวน 470 คน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของพยาบาลประจำการโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การเปิดโอกาสสู่การเรียนรู้ การมองอนาคตในแง่ดี ความรักในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองอยู่ในระดับสูง ส่วนมโนคติต่อการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการใช้ทักษะทางการศึกษา และทักษะการแก้ปัญหา การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ อยู่ในระดับปานกลาง พยาบาลประจำการที่มีการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่าพยาบาลประจำการที่มี

ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ส่วนพยาบาลที่มีอายุ ประสบการณ์การทำงาน สถานภาพสมรส และสังกัดต่างก็มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองไม่แตกต่างกัน ระดับการศึกษา และสภาพแวดล้อมในการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนสภาพแวดล้อมทางจิตใจ ความต้องการพัฒนาตนเอง ความมีอิสระในการทำงาน สภาพแวดล้อมทางสังคม การสนับสนุนสัมพันธภาพ และระดับการศึกษา เป็นตัวแปรที่ร่วมทำนายความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของพยาบาลประจำการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรสุวรรณ จารุพันธุ์ (2539) ศึกษาสมรรถนะของอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนในคลินิกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง : การศึกษาเฉพาะกรณี วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท กลุ่มตัวอย่างคืออาจารย์พยาบาลซึ่งปฏิบัติงานการสอนและนิเทศนักศึกษา ในหอผู้ป่วยและมีประสบการณ์การสอนอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของสมรรถนะของอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอนในคลินิกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วย ตนเองอยู่ในระดับที่มีการปฏิบัติมาก สมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ที่มีอายุต่างกัน มีประสบการณ์การสอนแตกต่างกัน และมีความศรัทธาในศักยภาพบุคคลแตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันและอาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาหรือสูงกว่า มีสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนในคลินิกที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่า อาจารย์ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศรีสุภาญจน์ บิณฑาประสิทธิ์ (2540) ศึกษาผลของการใช้สัญญาการเรียนต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลโดยใช้เครื่องมือที่ดัดแปลงมาจาก นรินทร์ บุญชู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลตำรวจ ปีที่ 1 จำนวน 70 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาที่เรียนโดยวิธีสอนปกติ หลังการสอนสูงกว่ากลุ่มที่ใช้สัญญาการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่เรียนโดยใช้สัญญา การเรียนมีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หลังการสอนสูงกว่าก่อนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทิพย์รัตน์ สุทธิพงศ์ สมทรง มณีรอด และนฤมล เกื้ออนมา (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท โดยจำแนกตามระดับชั้นปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ลักษณะกลุ่มเพื่อน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และแบบแผนการอบรมเลี้ยงดู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลจำนวน 261 คน เครื่องมือที่ใช้เป็น

แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนน ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลโดยรวมและด้านมีความรักในการเรียน ด้านการมองอนาคตในแง่ดี ด้านมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา และด้านการเรียนแบบริเริ่มและอิสระ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการเปิดโอกาสการเรียนรู้ด้านอัตโนมัติในทัศนในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ และด้านมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนอยู่ในระดับสูง ความพร้อมในการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล จำแนกตามระดับชั้นปี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และลักษณะกลุ่มเพื่อน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง จำแนกตามแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และแบบแผนการอบรมเลี้ยงดู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Guglielmino (1977) ได้ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ทางด้านการเรียนรู้ด้วยตนเองจำนวน 14 คน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย เริ่มต้นด้วยการให้กลุ่มตัวอย่างระบอบองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงความสามารถ เจตคติ และบุคลิกส่วนตัวที่สำคัญ แล้วนำองค์ประกอบที่ได้มาเป็นข้อมูลสำหรับสร้างแบบวัดลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale) หรือ SDLRS แบบสอบถามนี้ได้สร้างขึ้นในลักษณะที่ให้ตอบคำถามเกี่ยวกับตนเอง พร้อมกับเลือกคำตอบเป็นลักษณะมาตรฐานประมาณค่า จำนวน 41 ข้อ หลังจากได้นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 307 คน แล้วนำคำตอบที่ได้มาวิเคราะห์เป็นรายข้อ (Item Analysis) และวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อใช้คัดเลือกและแก้ไขแล้ว Guglielmino ได้ปรับปรุงเครื่องมือวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็น 58 ข้อ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้มีความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองมีองค์ประกอบ 8 ประการคือ 1) การเปิดโอกาสการเรียนรู้ 2) มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ 3) การเรียนแบบริเริ่มและอิสระ 4) มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน 5) มีความรักในการเรียน 6) มีความคิดสร้างสรรค์ 7) มองอนาคตในแง่ดี และ 8) สามารถใช้ทักษะทางการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา

Box (1983) ได้ศึกษาลักษณะความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลและบัณฑิตพยาบาลจาก Tulsa Junior College ในมลรัฐ Oklahoma โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 477 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวัดการเรียนรู้ด้วยตนเองคือ SDLRS ของ Guglielmino ผลการศึกษพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านอายุ และเพศ แต่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญในด้านคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง คะแนนรวมของเกรดเฉลี่ยสะสม

Alspach (1991) ได้ศึกษาถึงความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี โดยศึกษาในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 357 คน และอาจารย์พยาบาลจำนวน 86 คน จากมหาวิทยาลัย 2 แห่ง ในวอชิงตัน ใช้แบบวัด SDLRS ของ Guglielmino ในการวัดความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลการศึกษาพบว่า คะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งในนักศึกษาพยาบาลและอาจารย์ สูงกว่าค่าเฉลี่ยในเกณฑ์ของเครื่องมือ ไม่พบความแตกต่างของคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาลและอาจารย์ระหว่าง 2 มหาวิทยาลัย แต่พบว่า คะแนน SDLRS ของอาจารย์สูงกว่าในนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาในกลุ่มนักศึกษาพบว่า อายุ ประสบการณ์ในการใช้การเรียนรู้ด้วยตนเอง และคะแนนเฉลี่ยสะสม มีความสัมพันธ์กับคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่วนในกลุ่มอาจารย์ พบว่า ไม่มีความแตกต่างของคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองเมื่อพิจารณาตาม อายุ เพศ วิธีการสอน ระดับการศึกษา และอายุการทำงาน

O'Kell (1988) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการเรียน ความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองและวิธีการสอนพยาบาล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาลใน 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นรูปแบบการเรียนรู้โดยยึดถือกรอบแนวคิดของ Kolb ส่วนที่ 2 คือ คะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแบบวัดของ Guglielmino และส่วนที่ 3 เป็นวิธีการสอน ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลจำนวนมากกว่า 2 ใน 3 ส่วน มีรูปแบบการเรียนแบบ active learning นักศึกษาได้รับรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเองน้อยและนักศึกษาพยาบาลจากแหล่งฝึกจิตวิทยา จิตเวช และทั่วไป มีแนวโน้มที่จะมีวิธีสอนและการเรียนรู้ต่างกัน

6.3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแฟ้มสะสมงาน

ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ (2538) ได้ศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินผลการเรียน โดยใช้พอร์ทโฟลิโอ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สอนวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 7 คน ใน 8 โรงเรียนของจังหวัดกระบี่ ใช้เวลาในการศึกษา 1 ภาคการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า การประเมินโดยใช้พอร์ทโฟลิโอ สามารถนำมาใช้ประเมินผลการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ และสามารถนำพอร์ทโฟลิโอมาประเมินเพื่อใช้เป็นคะแนนส่วนหนึ่งของภาคปฏิบัติของการสอบปลายภาคและปลายปี ผลต่อผู้สอนคือ ผู้สอนเห็นว่ารูปแบบการ ประเมินผลการเรียนสามารถใช้ประเมินความสามารถ และความก้าวหน้าของนักเรียนได้ตรงกับสภาพ เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการของ

ผู้เรียน ผู้สอนมีความ รู้สึกภาคภูมิใจในอาชีพสูงขึ้นไปช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะทางการเรียนสูงขึ้น ที่จะนำไปพัฒนาตนเองได้ ส่วนผลต่อผู้เรียนพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชอบวิธีการนี้เพราะยุติธรรมดี เมื่อมีการพิจารณาตัดสินผลการเรียน นอกจากผลงานที่ปฏิบัติจริงแล้วผู้เรียนยังได้เรียนรู้เทคนิคการประเมินตนเอง มีโอกาสปรับปรุงที่บกพร่องได้ทันที

สมชาย มิ่งมิตร (2539) ศึกษาผลของการประเมินจากพอร์ทโฟลิโอที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นปีที่ 5 กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน และกลุ่มควบคุม 20 คน ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 6 สัปดาห์ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการประเมินผลโดยใช้พอร์ทโฟลิโอ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับ การประเมินผลแบบเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2540) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแฟ้มสะสมงานในการประเมินผล การเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่3 โดยการดำเนินการทดลองและปรับปรุงกระบวนการในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งใช้แบบจำลอง การจัดการเรียนการสอนและประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment Model : COSDEC Model) ผลการศึกษา พบว่า สามารถพัฒนาทักษะการพูด ฟัง อ่าน และเขียน ของนักศึกษาได้ นอกจากนี้ยังพบว่าปฏิสัมพันธ์ในการเรียนระหว่างครูกับนักเรียน ในระยะแรกๆสูงขึ้น จากนั้นจะคงที่ นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนมากขึ้น พฤติกรรมการสอนของครูเน้นการให้นักเรียน มีกิจกรรมเพิ่มขึ้น ส่วนด้านการประเมินผลพบว่าเป็นการประเมินที่มีความเที่ยง ความตรงค่อนข้างสูง

สำลี ทองธิว (2541) ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการสอนโดย ใช้พอร์ทโฟลิโอการสอนอ่าน เพื่อพัฒนาคุณภาพะทางการอ่านของนักเรียนประถมศึกษา และเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางวิชาชีพครู โดยศึกษาใน นิสิตปริญญาโทสาขาประถมศึกษาและการศึกษาปฐมวัยจำนวน 11 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 22 คน การดำเนินการวิจัยโดยให้นิสิตปริญญาโท สร้างพอร์ทโฟลิโอสำหรับครู ไปใช้ทดลองกับนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง พบว่า หลังการทดลองนิสิตสามารถ ระบุวิธีการสอนอ่านหนังสือสำหรับเด็ก และสามารถสร้างวิธีการสอนอ่านแบบใหม่ ๆ ได้เป็นจำนวนมากขึ้น และนักเรียนอ่านหนังสือสำหรับเด็กประเภทนอกเหนือจากหนังสือประกอบภาพในหมวดจินตนาการมากขึ้น หลังจากที่ได้ใช้กระบวนการสอนโดยใช้พอร์ทโฟลิโอครบทุกขั้นตอน

กิริรินทร์ สหเสวียนต์ (2541) ศึกษาเรื่องผลของการใช้พอร์ทโฟลิโอ ที่มีต่อผลการสอนภาษาอังกฤษของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดเชียงใหม่ โดยศึกษาผลการสอนภาษาอังกฤษใน 4 ด้าน คือ ด้านการเปลี่ยนแปลงเทคนิคการสอน ด้านการพัฒนาเทคนิคการสอน ด้านการเปลี่ยนแปลงบทบาทครู และด้านการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูภาษาอังกฤษที่สอน นักเรียนชั้นปี 4 จำนวน 23 คน ศึกษาในปีการศึกษา 2540 เครื่องมือที่ใช้คือ พอร์ทโฟลิโอสำหรับครู ซึ่งประกอบด้วย 1) ตารางบันทึกการสอน 2) ตารางบันทึกผลการดำเนินการสอน 3) แบบประเมินตนเองเกี่ยวกับการรับรู้ด้านการรู้จัก ใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอนภาษาอังกฤษ 4) แบบบันทึกข้อมูลส่วนตัวด้านสถานภาพการศึกษาและด้านภาระงานของครู และ 5) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า หลังการใช้พอร์ทโฟลิโอครูมีเทคนิคการสอนเป็นจำนวนครั้งมากกว่าก่อนการใช้พอร์ทโฟลิโอ แต่ไม่พบว่า ครูสามารถพัฒนาการสอนขึ้นได้ หลังการทดลองครูมีการลดจำนวนการเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนลงกว่าก่อนการทดลองและหลังการทดลองพบว่า ครูใช้กิจกรรมการสอนเป็นจำนวนมากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

Mitchell (1994) ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาและอาจารย์ที่มีต่อการใช้แฟ้มสะสมงาน ใน การเรียนรู้และประเมินผลการศึกษาวิชาสถิติศาสตร์ โดยใช้แบบสอบถามข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและ ปริมาณจากนักศึกษาผดุงครรภ์ 24 คน และสัมภาษณ์อาจารย์ 8 คน ผลการศึกษาพบว่านักศึกษา หลายคนรู้สึกในทางลบต่อการใช้แฟ้มสะสมงาน ในด้านปัญหาที่ เกี่ยวกับการขาดแรงจูงใจและความไม่ แน่นอนเกี่ยวกับความคาดหวังของเขา ความยุ่งยากในการแสดง และความรู้สึกวิตกกังวลที่เกิดขึ้นจาก ผลงานของตัวเอง ส่วนอาจารย์ได้แสดงถึงข้อดีในการใช้แฟ้มสะสมงานเป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ และการประเมินผล โดยเสนอให้มีการทำแฟ้มสะสมงานต่อไป ในขณะที่นักศึกษาเสนอว่าจะพยายามทำ แฟ้มสะสมงานให้ดีที่สุด

Cayne .(1995) ได้ศึกษาเพื่อวิเคราะห์การเรียนรู้ถึงสิ่งที่ผ่านมา และวางแผนการเรียนรู้ ในอนาคต ในพยาบาลแผนกศัลยกรรมกระดูก โดยใช้แฟ้มสะสมงาน ซึ่งคำถามการวิจัยคือ กระบวนการ ของแฟ้มสะสมงาน จะช่วยเตรียมการพัฒนาตนเองของพยาบาลได้หรือไม่ ในกระบวนการของการวิจัย ครั้งนี้จะมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแฟ้มสะสมงาน การประชุมกลุ่ม และอภิปรายร่วมกัน ภายหลัง การวิจัยพบว่า กระบวนการของแฟ้มสะสมงานสามารถพัฒนาความเป็นผู้นำ และสะท้อนถึงประสบการณ์ที่ ได้รับ การวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาอย่างละเอียดในอนาคตต่อไป

Parboosingh (1996) ได้ศึกษาทฤษฎีพื้นฐานการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อการเรียนรู้ : การเพิ่มศักยภาพทางวิชาชีพที่เกี่ยวกับสุขภาพโดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง วิจัยนี้ได้ศึกษาถึงศักยภาพของการใช้แฟ้มสะสมงานในการพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้ ภายใต้กระบวนการควบคุมการศึกษา ซึ่งรายงานว่าสามารถช่วยให้ผู้เรียนทบทวนและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ ของตนเอง และยังสามารถทำนายว่าประสบการณ์การเรียนรู้เบื้องต้นนั้นเป็นการบูรณาการคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร เข้ากับแฟ้มสะสมงาน จะสามารถทำให้เกิดเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้โดยคอมพิวเตอร์ในอนาคตได้ ซึ่งจะช่วยในการวางแผนและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์เชิงปฏิบัติ แฟ้มสะสมงานที่ใช้คอมพิวเตอร์นั้นจะพัฒนาปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางที่จะรักษาเอกลักษณ์และความเป็นอิสระของผู้เรียน ผู้เรียนยังอาจใช้ประโยชน์จากเครื่องมือในการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพ โดยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของพวกเขา

จากงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นว่า แฟ้มสะสมงานเป็นสิ่งที่กำลังได้รับความสนใจและได้รับการศึกษายืนยันถึงประโยชน์และความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ ในการศึกษาทุกระดับ รวมถึงการศึกษาพยาบาลในต่างประเทศ สำหรับในประเทศไทยยังไม่พบว่ามีการศึกษาการใช้แฟ้มสะสมงานในการศึกษาพยาบาลมาก่อน ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาถึงผลการนำไปใช้ในการศึกษาพยาบาลภาคปฏิบัติต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

